

Erkki Pälli
Scandian tarina

Toimittanut Juha Henriksson

Musiikkiarkisto

Erkki Pälli
Scandian tarina

Toimitus ja taitto: Juha Henriksson

Kansi: Harry Orvomaa, Jaakko Salo ja Aarre Elo studiossa.
Kuva: Alvar Kolanen.

ISBN 978-952-68364-7-8

Musiikkiarkisto, 2020.
musiikkiarkisto.fi
info@musiikkiarkisto.fi

SISÄLTÖ

ESIPUHE	5
PROLOGI	6
Andaniasta sekin alkoi	6
Äänilevyn esiinmarssi	8
Muistan sua, Elaine	9
Sotavuodet taannuttivat tanssimusiikin	11
Tanssikiellon jälkeen uuteen nousuun	12
SCANDIA-MUSIIKKI 1950–1966	15
Uusi yritys syntyy	15
Jive Club ja SRL	16
”Mossesta” tienraivaaja	17
Mukaan myös konserttitoimintaan	19
Suosikkisolistin serenadi missille	20
Jazzista jenkkään	22
Julkaisupolitiikka etsii profiliaan	23
Harry Orvomaa ja hittinenä	25
Kansa muisti Monrepos’n	26
Suomen ensimmäinen kultalevy	28
Brita Koivunen ja Suklaasydän	30
Rahavaikeudet jatkuvat	31
Toinen versio tapahtuneesta	32
Vitsailtiin ”Harryn haaremista”	33
Siirryttiin vinyyliaikaan	35
Uudenlaista markkinointia	36
Spagetti-iskelmien esiinmarssi	37
Moniosaaja Jaakko Salo	40
Miten hyvä iskelmä syntyy	41
Topi Kärjen nerokas ideavarkaus	43
Uusi studio ja äänittäjä	45
Kolmas K ja laulava missi	46
60-luvun uudet tuulet	48
Valkokankaalla ja kuvaruudussa	49
Toinenkin onnistunut comeback	50
Valoa ikkunassa?	52
Radiosta ja televisiosta tutut	53
Anki vai Anki?	54
Suuri tangobuumi	55

Revitään rautalangasta	58
Suunnanmuutos julkaisupolitiikassa	59
Kaikenlaisia kokeiluja	61
Listamenestyksiä	63
SCANDIA-MUSIIKKI 1967–1982	65
Teksti: Juha Henriksson	
Nuorisomusiikkia	65
Uusia artisteja	66
Muutakin kuin valtavirtaa	66
Osaksi Fazer-konsernia	67
LÄHTEET	68

ESIPUHE

Erkki Pälli (1935–2018) toimi musiikkialan vaikuttajana vuodesta 1958 lähtien, jolloin hän aloitti Akkuteollisuudessa äänilevyosaston ostopäällikkönä. Tämän jälkeen hän työskenteli aina 1970-luvulle asti eri musiikkialan tehtävissä kuten Scandia-Musiikissa *Rytmi-* ja *Iskelmä-*lehtien toimitussihteerinä, Westerlundilla äänilevyosaston osastopäällikkönä sekä Musiikki-Fazerilla mainos- ja tiedotuspäällikkönä.

Vuosina 1967–1989 Pällillä oli oma tiedotus- ja suhdetoiminta-alan agentuuri. Tämän jälkeen hän työskenteli vakituisesti Yleisradiossa radio- ja TV-toimittajana aina vuoteen 1998, jolloin hän jäi eläkkeelle. Pälli tuli tunnetuksi *Ylen aikaisen* juontajana, jolla oli omintakeinen, epämuodollinen juontotyylinsä. Pälli myös kirjoitti aktiivisesti eri lehtiin kuten *Ajan Säveleen*, *Suosikkiin*, *Ilta-Sanomiin*, *Katso-lehteen* ja *Helsingin Sanomiin*.

Pälli luovutti keväällä 2018 Musiikkiarkistoon toimittajatyöhönsä liittyvää aineistoa, joka sisältää muun muassa valokuvia ja haastatteluita sekä ohjelmien käsikirjoituksia ja lehtileikkeitä, sillä hän halusi, että nämä aineistot olisivat käytävissä hänen kuolemansa jälkeen.

Viimeisiin elinviikkoihinsa saakka Pälli työsti käsikirjoitusta Scandia-Musiikin historiasta tarkoituksenaan saada se julkaistuksi. Hänen tekstinsä sisältää myös katsauksen suomalaisen jazzin historiaan ennen Scandia-Musiikin perustamista.

Musiikkiarkisto toteuttaa nyt Pällin toiveen ja julkaisee hänen käsikirjoituksensa postuumisti avoimena PDF-kirjana. Pälli ei ehtinyt Scandian tarinassaan aivan loppuun saakka, sillä hänen tekstinsä loppuu vuoteen 1966. Olenkin itse kirjoittanut Pällin tekstin täydennykseksi lyhyesti Scandia-Musiikin toiminnasta vuodesta 1967 lähtien.

Juha Henriksson

PROLOGI

Andaniasta sekin alkoi

Kun tämän tositarinan jonkinlaisena punaisena lankana polveilee nimellä ”jazz” tunnetun musiikinlajin harrastustoiminta, lienee paikallaan katsastaa sen historiaa Suomessa. On yhä epäselvää siitä, koska ja missä tuota alkujaan amerikkalaislähtöistä soitantaa kuultiin ensi kerran täällä, mutta ”oikean jazzin” sanotaan rantautuneen maahamme kesällä 1926 S/S Andania -nimisen aluksen ja sen mukana visiitille saapuneen orkesterin myötä. Tapahtumaa arvioitaessa näin vuosikymmenten jälkeen, se merkitsi meillä tietynlaista vedenjakajaa musiikkiviihteen tarjonnassa – jos kohta ala oli vielä senkin jälkeen vahvasti sidoksissa keskieu-rooppalaiseen ja ennen muuta saksalaiseen perimään aina toisen maailmansodan päättymiseen asti.

1920-luvun suomalaisilla tanssiorkestereilla oli kylläkin sellaisia hienoja ja edistyksellisiä nimiä kuin ”Jazz Saxophon Band” ja ”Jamaica Jazz Band”, mutta ne soittivat enimmäkseen saksalaisittain marssipoljentoista tanssimusiikkia. Siksi amerikkalaisten Andania-muusikkojen keikkailusta Helsingin Oopperakellarissa eli Opriksessa muodostui tervetullut opinahjo heidän välittämistään uusista tuulista kiinnostuneille suomalaisille kollegoilleen. Tosin monille näistä oppipojista oli vaikea omaksua amerikkalaista back beat -rytmitystä, koska he olivat tottuneet siihen saakka täällä suosittuun tanssimusiikin mannermaiseen esitystapaan. ”Solun marssimuisti on pitkä”, toteaa muusikko-kirjailija **Jukka Haavisto** osuvasti teoksessaan *Puuvillapelloilta kaskimaille* (#7).

Ensimmäisenä suomalaisena kansainvälisen tyylin tanssiorkesterina voidaan pitää jo vuotta ennen S/S Andanian tänne saapumista perustettua ja sittemmin niin suosittua helsinkiläismuodostelmaa **Dallapétä**, mutta sekin edusti musiikkinsa puolesta tuota vanhaa perinteisiin sitoutunutta koulukuntaa. Alan edistyksestä huolehtivatkin täällä ammattilaisten varjossa lähinnä koululaisten perustamat harrastelijayhtyeet, jotka eivät kuitenkaan saaneet ääntään kuuluville laajemmin kaupunkien ulkopuolella.

Tietynlaista murrosta musiikkikulttuurissamme merkitsi vuonna 1926 myös se, että Yleisradio aloitti toimintansa juuri silloin. Pääsivähän suomalaiset nyt entistä nopeammin osalliseksi maailman tapahtumista ja trendeistä. Radiosta tuli kansalle heti alun alkaen tärkeä yhdysside kotipiiriin ulkopuolelle, ja radion musiikkipitoiset tuokiot merkitsivät tervetulleita levähdyspaikkoja muun vakavampihenkisen ohjelman lomaan. Vaikka äänilevy oli keksitty Saksassa jo 1887 ja ensimmäinen levytys tehty Suomessa 1904, näiden tallenteiden merkitys Yleisradion lähetyksissä jäi vielä 1920-luvulla vähäiseksi.

Etukäteen taltioitujen ohjelmien välittämiseen ei tuolloin ollut kelvollisia teknillisiä valmiuksia, minkä vuoksi musiikkiesityksistä radiossa vastasivatkin pitkään studioon kootut soittajat ja laulajat. Kevyen musiikin ilmaantuminen radioaalloille toimi kuitenkin pontimena pari vuotta myöhemmin alkaneelle ”gramofonikuumeelle”, jonka hedelmänä syntyi kesällä 1926 maamme ensimmäiseksi iskelmälevyksi mainittu **Suomi Jazz Orkesterin** taltiointi *Puuseppä*.

Suomi Jazz Orkesteri äänittää Fazerin tiloissa Helsingissä vuonna 1928. Ylärivi kesk. Ernst Pingoud (p); Alarivi toinen vas. Sigismund Schepelis (bjo), Robert Konno (acc, tp, voc), Nils Ekman (acc), J. Mamonoff (dm), W. Sandberg (acc), Nils Petrelius (as). Kuva: Eric Sundström / Helsingin kaupunginmuseo.

Äänilevyn esiinmarssi

Äänilevyjen suosiota Suomessa vahvisti 1920-luvulla huokeiden ja helposti mukana kuljetettavien gramofonien ilmaantuminen kauppoihin. Äänitteiden menekki kasvoi massamme vuosikymmenen lopussa yli miljoonaan kappaleeseen, mihin määrään yllettiin seuraavan kerran vasta vuonna 1961. Sekä suuret ulkomaiset yhtiöt että pienemmät kansalliset yrittäjät julkaisivat uuden villityksen huumassa satamäärin kotimaisia levytyksiä, kunnes markkinat ylikuumenivat ja tuotanto laantui.

Yleisön innostukseen uutta tallennusmuotoa kohtaan liittyi kiinteästi kiinnostus tanssimiseen, etenkin foxtrottiin. Vaikka maassa oli yhä voimassa vuonna 1919 vahvistettu kieltolaki, ravintolaelämä kukoisti laittoman anniskelun turvin. Tämä taas merkitsi lisäkysyntää tanssiorkestereille, joita perustettiin satamäärin ympäri maata. Muusikot ansaitsivat huomattavasti paremmin kuin porvarillisemmissä ammateissa, joten sillä saralla ei ollut puutetta yrittäjistä.

”Vuonna 1930 alkanut kansainvälinen lama pudotti [äänilevy]myynnin taas pohjalukemiin, mutta suomalainen iskelmä oli syntynyt”, toteaa musiikkihistorioitsija **Pekka Gronow** artikkelissaan ”75 vuotta suomalaisia ääniä” vuonna 1977 ilmestyneessä Äänilevytuottajat ry:n juhlateoksessa *100-vuotias äänilevy* (#2), ”mutta vaikka valtaosa myydystä musiikista oli kotimaista, silti ei voitu puhua kotimaisesta levyteollisuudesta.”

”Äänilevyjen valmistus oli hankalaa hommaa, ja tekniikka jouduttiin hakeman ulkomailta”, Gronow jatkaa. Niinpä tšekäläiset levytuottajat karsivat kustannuksia lähettämällä laulajat ja orkesterit hoitamaan äänitykset ulkomailla, useimmiten Berliinissä tai Tukholmassa. Tästä johtuen samalla levytysmatkalla saatettiin taltioida jopa kymmeniä esityksiä, mikä heijastui monesti myös lopputuloksesta.

Joskus myös vierasmaalaiset äänitysteknikot saapuivat maahamme pariiksi päiväksi esityksiä tallentamaan, mutta suomalaisten äänilevyjen matrisointi ja puristaminen tapahtui enimmäkseen Saksassa sekä sittemmin myös Englannissa. Valmiit tuotteet julkaistiin ulkomaisilla levymerkeillä, kuten **Columbia**, **His Master's Voice**, **Homocord** ja **Odeon**. Alan mahtitekiä oli brittiläinen **Electrical & Musical Industries** -yhtymä eli lyhykäisemmin **EMI**, jonka paikallisina edustajina toimivat tšekäläiset musiikkikaupat.

Etusijalla noissa vanhoissa levytyksissä oli yleensä aina orkesteri, laulusolistin osuudeksi jäädessä pelkkä loppuosan kertosaie, ”refrängi”. Äänitys tapahtui tavallisesti vain yhdellä mikrofonilla, muusikkojen sijoituessa sen ympärille soittimensa kuuluvuuden mukaisessa järjestyksessä. Tulos taltioitui kaivertimen kautta sellaisenaan vahakselle, joten sitä ei voinut parannella jälkeen päin muuten kuin uudimalla koko esitys.

Ensimmäisenä varsinaisena menestyslevytyksenä Suomessa pidetään **Georg Malmsténin** vuonna 1929 laulamaa valssisävelmää *Särkynyt onni*, minkä jälkeen tästä lahjakkaasta ja monipuolisesta muusikosta tuli todellinen tähtisolisti ja kasamagneetti. Jukka Haavisto puolestaan on listannut maamme ensimmäiseksi

jazzlevyksi **Georg Gunaropulosin** johtaman **Yrjön orkesterin** samana vuonna ikuistettua, kansanlaulun *Tuoll' on mun kultani* pohjalle rakennettua esitystä *Suomalainen rapsodia*. Sen konserttimusiikillisten osien välisessä rytmisessä jaksossa on Haaviston mukaan havaittavissa ”selvästi ja oikeaoppisesti takapotkuinen eli 2-4-korosteinen poljento”.

Vuonna 1930 koko maailma ajautui Wall Streetin pörssiromahduksen seurauksena taloudelliseen ahdinkoon, mikä heijastui vääjäämättä myös syrjäiseen Suomeen. Suhdanteitten muutoksesta kielii omalta osaltaan se, että äänilevyjen tuonti putosi tuolloin meillä arviolta neljännekseen edellisvuotisesta. Äänitteiden vuosittainen tuontimäärä puolittui tämän jälkeen vielä kahdesti, ennen kuin maa vaipui vuonna 1932 syvimpään lamaansa.

Muistan sua, Elaine

Ankeista ajoista huolimatta juuri tuolloin syntyi Suomen ensimmäinen jazzmuusiikin kannalta merkittävämpi äänite: 1920-luvun lopulla muodostetun **Ramblers**-orkesterin keväällä 1932 ikuistama *Muistan sua, Elaine*, jonka persoonallisena laulusolistina toimi amerikansuomalainen kitaristi **Leo Adamson**. Esitykseen sisältyi jo kaksi improvisoitua soolo-osuutta, mikä oli tuohon aikaan ennenkuulumatonta.

Pasunisti Klaus Salmen johtama Ramblers-yhtye Opris-ravintolassa vuonna 1931. Kokoonpanossa olivat mm. Leo Adamsson (g) ja Wilfred ”Tommy” Tuomikoski (as) sekä Alvar Kosonen (tp) ja Asser Fagerström (p). Kuva: Musiikkiarkisto.

Taloudellisesta ahdingosta toivuttiin Suomessa varsin nopeasti, ja työntekijöiden reaaliensiot ohittivat jo vuosikymmenen puolivälin jälkeen lamaa edeltäneen tason. Samalla väestö siirtyi yhä suuremmissa määrin maaseudulta kaupunkeihin ja kauppaloihin, jolloin myös kiinnostus ja innostus korkeampaa opetusta kohtaan lisääntyi kansan keskuudessa.

Maamme äänilevymarkkinat olivat 1930-luvun lopulle saakka melko sekavat, kun useat ulkomaiset yhtiöt kilpailivat keskenään yhä pienemmästä kokonaiskuksesta. Levyjen valmistus tapahtui useissa eri maissa, mikä vaikutti tuotteiden laatuun. Asetelma selkiytyi, kun jäljelle jäi vain kolme paikallista edustus- ja jakelukanavaa: **Fazer/Westerlund**, **Levytukku** ja **Pohjoismainen Sähkö Oy** eli **PSO**. Ne kaikki olivat kuitenkin tavalla tai toisella sidoksissa monikansalliseen EMI-ryppäeseen.

Äänilevyjen myynti saavutti pohjalukemansa 30-luvun Suomessa vuonna 1933, jolloin tuontimääräksi arvioitiin vain 60 000 kappaletta. Sen jälkeen kehitys kääntyi taas nousuun, ja tuonti ylsi vuosikymmenen puolivälissä 100 000:een ja vuonna 1938 300 000:een levyyn. Tämä vaikutti selvästi piristävästi alan markkinanäkymiin, joskin haittaavana tekijänä oli yhä se tosiasia, että kaikki äänitteet valmistettiin levyiksi muualla ja kuljetettiin sitten tänne hankalasti laivarahtina.

Edellä kerrotusta johtuen maamme ensimmäinen täysin kotimainen levymerkki näki päivänvalon niinkin myöhään kuin vuonna 1938, jolloin turkulainen **Saaristokauppa Oy** alkoi valmistaa omassa puristamossaan **Sointu**-merkkisiä äänilevyjä. Ensimmäiset esitykset oli taltioitu Tukholmassa, mutta jo helmikuussa oli saatu käyttöön paikallisen VPK:n taloon rakennettu oma studio. Sitä hoiti nimeltä mainitsematon saksalainen insinööri, ja yhtiön levytysohjelmiston säveltäjäksi ja kapellimestariksi pestattiin nuori **Usko Hurmerinta**, sittemmin **Kemppi**.

Suomen ensimmäisen kotimaisen levy-yhtiön sijoittuminen juuri Turkuun ei sinänsä ollut mikään sattuma, koska kaupunki tunnettiin 1930-luvulla maamme toisena tärkeänä huvittelukeskuksena Viipurin ohessa. Säännöllinen laivaliikenne Ruotsista Turkuun toi mukanaan hyvät yhteydet muuallekin Eurooppaan, minkä vuoksi uusimmat muotivirtaukset ja -sävelmät kantautuivat meille maailmalta ensimmäiseksi juuri Turkuun. Tästä taas seurasi, että turkulainen viihde- ja tanssimusiikki noteerattiin kautta maan korkealle.

Uuden yhtiön pulmana oli sopivan ohjelmiston ohessa kyllin nimekkäiden solistien hankinta, minkä vuoksi aluksi oli tyydyttävä saatavilla oleviin paikallisiin kykyihin. Pian turkulaiset ryhtyivät kalastelemaan palvelukseensa taiteilijoilta myös kilpailijoiden leireistä, mikä ei tietenkään miellyttänyt kansainvälisten suuryritysten Helsingissä toimineita edustajia. He ryhtyivät vastaiskuun yrittämällä rekisteröidä Sointu-merkin omiin nimiinsä, mutta hanke ei onnistunut, ja Saaristokauppa saattoi jatkaa toimintaansa äänitealalla menestyksellisesti aina 1950-luvulle saakka.

Äänityksiä tehtiin Suomessa 30-luvun lopulla toki muuallakin kuin Turussa. Esimerkiksi Dallapé taltioi solisteineen muutamana päivänä juhannuksen alla 1939 levytystudioksi muutetussa Helsingin Vanhankaupungin nuorisoseuranta-

lon juhlasalissa kymmeniä esityksiä, jotka saavuttivat suurimman suosionsa talvisodan jo syttyttyä ja patinoituivat myöhemmin klassikoiksi lajissaan.

Sotavuodet taannuttivat tanssimusiikin

Vuonna 1940 perustivat Yleisradiossa työskennelleet insinööri **Paavo Arni** ja **Rafael Ylkänen** Helsinkiin **Rytmi**-nimisen levy-yhtiön, mutta sen käynnistyminen viivästyi sodan vuoksi seuraavan vuoden puolelle. Talvisodan syttyminen merkitsi käyttöön otettujen tuontirajoitusten vuoksi suomalaiselle äänilevyteollisuudelle taas uutta lamautumista, joskin turkulainen Saaristokauppa saattoi jatkaa toimintaansa entiseen malliin maan ainoana kotimaisena yrityksenä. Tosin puristamiseen tarvittavasta raaka-aineesta alkoi olla pula, mikä tahtoi näkyä ja kuulua levyjen laadussa. Pahimmillaan ostajan tarvitsi sota-aikana luovuttaa kaksi vanhaa äänilevyä jokaista uutta vastaan, mikä tietysti hankaloitti huomattavasti tuotteiden hankintaa.

Poikkeustilan vuoksi joulukuussa 1939 julistettua tanssikieltoa kierrettiin sotavuosina järjestämällä kotihippoja ja ohjelmallisiksi iltamiksi naamioituja tilaisuuksia. Kieltoa oli jonkin verran lievennetty lyhyeksi jääneen välirauhan aikana, mutta jatkosodan sytyttyä tanssiminen kiellettiin Suomessa tyystin – tietävästi ainoana sotaa käyvänä maassa koko maailmassa. Toimenpiteen ankaruudesta kielii *Helsingin Sanomissa* elokuussa 1943 julkaistu uutinen, jonka mukaan muuan naishenkilö oli tuomittu kolmeksi kuukaudeksi vankeuteen luvattomien tanssien järjestämisestä.

Sota-aikana oli virallisen näkemyksen mukaan tyydyttävä tanssimisen sijasta vain kuuntelemaan musiikkia, ja sitä pystyi harrastamaan kotioloissa paitsi äänilevyjen myös radion välityksellä. Yleisradio piti yllä valtiovallan sille sanelemaan sivistävää ohjelmapolitiikkaa boikotoimalla lähetyksissään etenkin angloamerikkalaista tanssimusiikkia, mutta kekseliäimmät osasivat kääntää vastaanottimensa vaihtoehtoisille ulkomaisille asemille, jotka lähettivät jopa aitoa jazzia.

Omaa karua kieltään eräiden tšekäläisten tahojen suhtautumisesta angloamerikkalaiseen musiikkiviihteeseen kertoo IKL:n lehdessä kesällä 1942 julkaistu kirjoitus: ”On murheellista todeta, että vieläkin on henkilöitä, jotka pitävät jazzia sopivana hengenravintona taistelevalle Suomen kansalle. Tuollainen sopii kyllä neekereille, se voi sopia anglosakseille, mutta sivistynyttä eurooppalaista se yksinomaan tyrmistyttää.”

Jotkut olivat kuitenkin toista mieltä, sillä nuorten ja varttuneempienkin tanssimusiikin harrastajien yhdyssiteenä vuodesta 1934 lähtien toimineen ja sodan vuoksi ilmestymisensä keskeyttäneen *Rytmi*-lehden tilalla oli alkanut ilmestyä vuonna 1942 rumpali-steppaaja **Jaakko Vuorman** alias **Jacob Furmanin** toimittama ruotsinkielinen *Swing*, myöhemmin *Yam*. Julkaisun uusi nimi viittasi joulukuussa 1937 perustetun **Rytmimuusikerit ry:n** jo ennen sotia aloittamiin

kerhoiltoihin, joissa harrastettiin jazzille tunnusomaisia ”jamsessioneita” eli kansanomaisemmin jammausta.

Vaikka amerikkalaislähtöinen ja -henkinen musiikkiviihde oli sotaa käyvässä Suomessa enemmän tai vähemmän pannassa, sitä tarjottiin muutamissa konserteissa, jollaisia pidettiin vähin äänin muun muassa uuden vuoden aattona 1942 Helsingin Konservatoriossa ja viikkoa myöhemmin Porvoossa. Tuota asevelisaksalaisten kammoamaa neekerijatsia esitettiin – tosin valkoisin voimin – myös erilaisissa hyväntekeväisyys- ja viihdytystilaisuuksissa sekä koti- että varsinaisella rintamalla.

Tuontirajoitus oli tyrehdyttänyt sotavuosina tyystin ulkomaisten äänilevyjen kaupan, mutta Rytmi ja Sointu yrittivät ylläpitää kotimaista levytuotantoa parhaansa mukaan. Turkulaiset onnistuivat toiminnassaan kohtuullisesti, kun taas helsinkiläisten oli annettava vähitellen periksi muun muassa laitevikojen ja paljolti niistä johtuneen heikon myynnin vuoksi. Yhtiö ajautuikin eräiden järjestelyjen jälkeen 40-luvun lopulla **Musiikki-Fazerin** haltuun, jolloin Rytmi jatkoi olemassaoloaan pelkkänä levymerkkinä.

Rytmin sodanaikaisista äänitteistä kannattaa huomioida erityisesti sellaiset kuin **Toivo Kärjen** sovittamat ja **Olavi Virran** maaliskuussa 1944 levyttämät englanninkieliset esitykset *Star Dust* ja *Whispering*, joiden säestyksestä huolehti trumpetisti **Erkki Ahon** kokoama orkesteri. Sodan hädin tuskin päätyttyä Kärki taltioi kvartetteineen toukokuussa 1945 kaksi mielenkiintoista Foxtrot-ketjua ja **Harry Bergström** swing-trioineen kappaleet *At Last* sekä *Sophisticated Lady* vokalistinaan ”Harmony Sister” **Maire Ojonen**.

”Talvisodan kävi yhtenäinen Suomen kansa. Jatkosota jakoi mielipiteet jo varsin selvästi. Sodan raunioilla 1945 itki ja kiroili nyt kahtiajakautunut Suomi”, kuvailee Jukka Haavisto tuolloisia tunnelmia kirjassaan *Puuvillapelloilta kaskimaille* (#7). ”Muusikon ammatin kannalta poliittinen tilanne muodostui merkillisen ambivalentiksi. Riippumatta henkilökohtaisesta vakaumuksesta keikkoja tekevä muusikko haki leipänsä keskiviikkona nuorisoseuralta, lauantaina työväentalolta ja sunnuntaina maamiessseurantalolta.”

Tanssikiellon jälkeen uuteen nousuun

Soittajien työllisyystilanne oli kohentunut huomattavasti sen jälkeen, kun sotien aikana voimassa ollutta tanssikieltoa lievennettiin marraskuussa 1944. Tanssilaisuuksien järjestäminen sallittiin aluksi vanhojen asetusten rajoissa – ei kuitenkaan ”anniskeluhuoneistossa tai anniskeluliikkeen yhteydessä”. Tämä merkitsi käytännössä sitä, että iltamissa voitiin tanssahdella laillisesti vasta muun ohjelman jälkeen ensin tunnin ja määräysten myöhemmin yhä lieventyessä puolentoista tunnin ajan.

Eräänlaiseksi kulminaatiopisteeksi tilanteen normalisoitumiselle muodostuivat vastikään perustetun Suomen Kansan Demokraattisen Liiton eli SKDL:n

*Jaakko Vuormaan orkesteri soittaa Rauhantansseissa Rautatientorilla 10.5.1945.
Kuva: Relavuo / Helsingin kaupunginmuseo.*

toukokuussa 1945 Helsingin Rautatietorilla järjestämät ”rauhantanssit”, joiden musiikista huolehti Jaakko Vuormaa-Fuhrmanin nimivahva big band. Tilaisuus keräsi väkeä torin täydeltä, minkä vuoksi varsinaisesta tanssimisesta ei tahtonut tulla mitään. Tärkeintä oli kuitenkin, että ”siellä soivat kaikki ne sävelmät, jotka meillä olivat vaienneet”, kuten *Iskelmän kultaisessa kirjassa* todetaan (#1).

Tanssirajoitus poistui historiastamme lopullisesti syyskuussa 1948 ja uudelleen aloitetut tanssitilaisuudet tiesivät tietysti lisää töitä alan muusikoille, joista huomattava osa oli viettänyt sotavuodet rintamalla. Tämän vuoksi soittajilla alkoi mennä paremmin, kun sen sijaan äänilevyteollisuudella sujui rauhasta huolimatta edelleen kehnemmin.

”Sotien jälkeisten vuosien levytuotannon vähyys johtui ennen kaikkea yleisistä oloista, sillä pula-aikana äänilevyjen kaltaisille ylellisyystuotteille oli vähän kysyntää”, arvelee **Jari Muikku** artikkelissaan ”Ääniteteollisuuden ensimmäiset sata vuotta” kirjassa *Suomi soi 3. Äänialloilta parrasvaloihin* (#13). Ala kärsi edelleen myös tuontirajoituksista, jotka purettiin Suomessa vasta 50-luvun puolivälissä.

Maassamme voitiin julkaista vuonna 1945 eri vaikeuksien vuoksi – ulkomaiden äänilevyjen kaupan ohessa – ainoastaan 101 uutta kotimaista äänitettä ja pari vuotta sodan jälkeen vielä sitäkin vähemmän eli vain 70. Tuoreita ulkomaisia levytyksiä oli suorastaan mahdotonta saada, vaikka kysyntää ilmeni nimenomaan nuorison keskuudessa. ”Sotien jälkeen jazzin merkitys nuorisomusiikkina alkoi kasvaa erityisesti maamme rannikkoalueilla”, toteaa kevyen musiikin tutkijana ja tuntijana kunnostautunut tohtori **Juha Henriksson** esittelytekstissään ”Jazziskelmän ja naisolistien aika” teoksessa *Suomi soi 1. Tanssilavoilta tangomarkkinoille* (#5).

SCANDIA-MUSIIKKI 1950–1966

Uusi yritys syntyy

Tässä murrosvaiheessa syntyi myös tarinamme pääosan esittäjä: äänilevy-yhtiö nimeltä **Scandia-Musiikki Oy**. Juha Henrikssonin mukaan se oli ”ensimmäinen suomalainen levy-yhtiö, joka sai alkunsa perustajiensa musiikinharrastuksesta.” Se pitääkin paikkansa, sillä kaiken takana oli kaksi helsinkiläistä nuorta miestä, vuonna 1925 syntynyt **Paavo Einiö** ja häntä hieman toista vuotta nuorempi **Johan ”Mosse” Vikstedt**, joista kumpikaan ei ollut muusikko.

Kaksikko oli lyöttäytynyt yhteen heti sodan jälkeen jazzin, tai täsmällisemmin ilmaistuna swingin kuunteluharrastuksen merkeissä. Einiön isä oli tuontiagentti, yksityisyrittäjä, äidin hoitaessa miehen liiketoimintaan liittynyttä paperisotaa kotoa käsin. Vikstedtin vuonna 1930 kuollut isä oli ollut graafinen taiteilija ja äiti tekstiilitaiteilija.

Nuoret miehet olivat tavanneet toisensa jo sodan aikana joissakin siihen aikaan niin suosituissa kotihipoissa ja ottaneet tavakseen kokoontua helsinkiläisen koululaisnuorison suosimassa Fazerin kahvilassa Mikonkadulla muutamien muiden saman henkisten kanssa. Paikan vakioasiakkaita olivat Einiön ja Vikstedtin lisäksi muun muassa muusikot **Herbert Katz**, **Erik Lindström** ja Jacob Furman sekä kuvataiteilijat **Lars-Gunnar ”Nubben” Nordström** ja **Timo Sarpaneva**.

”Fazerin yläkahvilassa se minunkin bisnesurani aukeni jo jatkosodan aikana, kun isäni ei voinut harjoittaa tuontiagenttuuriaan ja perhe oli näin pienissä varoissa”, Einiö kertoo postuumisti ilmestyneessä muisteluteoksessaan *Jammaten!* (#3). ”Johan ’Mosse’ Vikstedtin kanssa kehittelimme pikkuhiljaa äänilevyjen myyntiä. Ruotsissa käyvät toivat savikiekkoja ja muutenkin niitä löytyi eri ihmisiltä ja antikvariaateista.”

Kaupankäynti paisui vähitellen sellaisiin mittoihin, että kumppanusten oli perustettava pienimuotoinen myymälä Einiön kotiin Fredrikinkadulle. Jossakin vaiheessa kuvioihin tuli mukaan myös venäjänjuutalaista sukujuurta ollut vanhemman jazzin ystävä ja amatööriurumpali **Harry Orvomaa**, alkuperäiseltä sukunimeltään **Orscholik**.

Herbert Katz (g), Onni Gideon Tervonen (b) ja Erik Lindström (acc). Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

Einiö on kuvaillut tapahtumaa näin: ”Mosse Vikstedt vei minut kerran jatkosodan jälkeen Harryn luokse Albertinkadulle ja siitä ystävyys alkoi. Harry oli toipunut melko hyvin lapsihalvauksesta ja hänellä oli jo siihen aikaan melko huomattava levykokoelma, etupäässä vanhaa jazzia, johon hän oli hyvin perehtynyt.”

”Harryn musiikkimaku oli hyvin erikoinen”, muistelee puolestaan Vikstedt (#17). ”Hän piti perinteisestä niin sanotusta vanhasta jazzista ja sitten hänellä oli yksi sellainen omalaatuinen suosikki, Trick-tromler Bimbo – joku sellainen englantilainen tai saksalainen rumpali, joka pärisytti rummuilla sellaista tietynlaista epämusiikkia. Sitten Harrin ihanne oli vielä Victor Sylvester, joka johti sellaista stick-tempo-ballroom-musiikkiin erikoistunutta orkesteria, ja lisäksi hän piti sweetmusiikista. Jännä kontrasti!”

Jive Club ja SRL

Näin syntynyt kolmikko perusti lähinnä konserttien ja elokuvanäytösten järjestämiseen suuntautuneen rekisteröimättömän yhdistyksen **Swing-45**, joka piti kerhoiltojaan jazzia sivuavien levypakinoiden ja vapaan seurustelun tiimoilla Nissenin kahvilassa Aleksin ja Kluuvikadun kulmassa. Ohjelmaan kuului lisäksi jam-session-iltojen järjestäminen muusikkojen suosimassa Cotton Club-ravintolassa

ja parin konserttimatkan organisoiminen Ruotsiin, mistä saattoi samalla hankkia uusia äänitteitä.

Yhdistyksen muututtua sittemmin oikein rekisteröitynä **Jive Clubiksi** se ryhtyi järjestämään Balderin salissa tanssiaisia ja sitten myös orkesterikilpailuja. Ensimmäinen kisa pidettiin keväällä 1946 Suomalaisen Yhteiskoulun tiloissa Helsingissä, ja sen voittajaksi nimettiin Erik Lindströmin sekstetti.

”Kysymyksessä oli puhdas musiikkitilaisuus ilman tanssimahdollisuutta, joten sitä ei koskenut tuo onneton huvivero”, on Einiö selvittänyt. ”Konserttiesiintymisiä ei nuoremman polven muusikoille ollut, he tarvitsivat esiintymistilaisuuksia, joista lehdet kirjoittivat ja sitä kautta toisivat heille keikkoja.”

Jazzia kohtaan tunnetun kiinnostuksen leviämistä pääkaupungin ulkopuolelle seurasi, että alan kattojärjestöksi organisoitiin vuonna 1947 **Suomen Rytmikerhojen Liitto** eli **SRL**. Se alkoi huolehtia orkesterikilpailuista, jotka alkoivat saavuttaa laajempaakin huomiota. Yhtenä houkuttimena kilpailuun osallistumiselle oli sinänsä uhkarohkea lupaus järjestää voittajille mahdollisuus päästä levyttämään, vaikka sitä ei oltu mitenkään varmistettu.

Lupaus kuitenkin täyttyi, kun jo vuoden 1948 yhtyesarjan ykkönen **Kauko Viitamäen** kvintetti kelpuutettiin lähinnä Einiön ansiosta ikuistamaan esityksensä *Groovin' High* kesäkuussa samana vuonna Musiikki-Fazerin laskuun. Samaisen ”savikiekon” toisella puolella esiintyi orkesterisarjan kisailussa voittanut **Stig Wennströmin Dixieland Jazz Band** pari päivää myöhemmin taltioimallaan numerolla *Darktown Strutters' Ball*.

Samat kokoonpanot voittivat omat sarjansa myös seuraavana vuonna ja jakoivat jälleen palkintolevynsä aikaisempaan tapaan. Nyt Viitamäen viisikon työnäytteenä oli huhtikuussa 1949 äänitetty *Northwest Passage* ja Wennströmin traditionalistien numerona *Willie The Weeper*. Jazzhistoriallisesti tärkeitä taltiointeja kumpainenkin.

”Mossesta” tienraivaaja

Tuohon aikaan huolintaliikkeessä työskennellyt Johan Vikstedt katsoi ajankohdan otolliseksi ryhtyä tuomaan jazzlevyjä ja niiden puristamiseen tarvittavia matriiseja ulkomailta. Niinpä hän rekisteröi nimiinsä syksyllä musiikkikustantamon, jonka toimialaksi oli määritelty suurellesiti ”äänilevyjen tehdasmainen valmistus sekä tuonti ja vienti”. Samalla hän otti kirjeitse yhteyksiä alan yrityksiin useisiin eri maihin.

Pisimmälle Mosse pääsi ruotsalaisen **Gazell Record Companyn** kanssa, jolta heltisi loppukesästä 1950 lupa puristuttaa Suomessa neljä levyä, kaksi Scandia- ja kaksi Gazell-merkillä. Sopimuksen suuruutta kuvasta hyvin se, että kunkin levyn minimipainokseksi oli määrätty 100 kappaletta.

Ennen kuin Vikstedt pääsi omalla tuotanolallaan vauhtiin, Suomen Rytmikerhojen Liitto ehti kuitenkin julkaisemaan ensimmäiset äänitteensä omista nimissään.

Lähtölaukauksena toimi **Rolle Lindströmin Dixieland Bandin** maaliskuussa purkittama *Jazz Me Blues* koplattuna Suomessa pitkään viihtyneen amerikkalaisen trumpettistin **Peanuts Hollandin** taltioimaan tulkintaan *Star Dust*, jossa vierasta avusti **Onni Gideonin** kvintetti. Liiton esikoiskiekkoa seurasi saman vuoden lokakuussa äänitetyt **Fenno Jazz Bandin** esitykset *Alexander's Jazz Band* ja *Muskrat Ramble*.

Todettakoon, että niin Lindströmin seitsikon kuin myös samankokoisen Fenno Jazz Bandinkin rumpalina esiintyi Harry Orvoma. Historiallisen levysarjan kolmas ja samalla viimeinen julkaisu oli hanuristi **Matti Viljasen** kvintetin myöhemmin turhan vähälle huomiolle jäänyt yhdistelmä *Whispering / How High The Moon* lokakuulta 1950.

Scandia-levymerkki esittäytyi suomalaisille jazzinharrastajille julkaisemalla aiemmin mainitun Gazell-sopimuksen mukaisesti kaksi Ruotsista hankituilla matriiseilla puristutettua kiekkoa: **Zoot Sims**in ruotsalais-amerikkalaisen kvintetin *All The Things You Are / Tickle Toe* ja kokoruotsalaisen **Bunta's Storyville Brass Bandin** *Ice Cream / Careless Love*.

Uusi yritys oli hankkinut itselleen tällä tavalla jo heti alussa – suorastaan ennen syntytään – vankan kansainvälisen leiman, mistä sille oli oleva suurta hyö-

Herbert Katz (g) ja Peanuts Holland (tp) istumassa. Takana vasemmalta Ozzy Heimonen (tp), Antti Pirtinheimo (sax), Göran Ödner (sax), LeRoy Wickström (g), Valto Laitinen (p), Osmo Valli (dr) ja Erik Lindström (b). Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

tyä vastaisuudessa. Kolmas Scandia-merkillä julkaistu äänite olikin sitten täysin kotoperäinen, kun yhdeksän suomalaisen jazzin silloista huippumiestä tarjoilivat lokakuussa 1950 otsikolla **The Finnish All Stars** esitykset *The Man I Love* ja *Blue Skies*.

Historiallisen kokoonpanon jäsenistä on mainittava ainakin trumpettisti **Ossi Runne**, saksofonistit **Leo Kähkönen** ja **Antti Pirtinheimo**, myöhemmin Ranskaan muuttanut pianisti **Valto Laitinen**, kitaristi Herbert Katz ja basisti Erik Lindström. Tuon sittemmin niin merkitykselliseksi osoittautuneen levytyksen takana oli Einiön ja Vikstedtin 40-luvun lopussa kerhotoimintansa ohessa henkiin herättämä jazz- ja tanssimusiikkijulkaisu *Rytmi*, joka oli alkanut järjestää ulkomaisten esikuviansa tavoin erityisiä musiikin suosikkiäänestyksiä.

Mukaan myös konserttitoimintaan

Rytmi-lehti esiintyi siinä sivussa konserttien järjestäjänä Suomen Rytmikerhojen Liiton rinnalla, ja tässä yhteydessä oli ryhdytty nimeämään edellä mainittujen muusikkoäänestyksen perusteella erityisiä jazzin All Stars -kokoonpanoja suuren maailman tyyliin. Niillä oli myöhemmin huomattava merkitys myös yhtiön tulevassa julkaisupolitiikassa, mikäli sellaisesta voitiin ylipäättänsä puhua alkuaikoina.

Scandia-merkillä ilmestyi näet seuraavana julkaisuna jazzin sijasta kaksi **Sulo Saaritsin** joululaulua: *Joulu* ja *Jouluvirsi*. Ne oli ostettu puristusmatriiseineen oman levytystoimintansa lopettaneelta elokuvamoguli **Risto Orkon** Ris-Ko Oy:ltä, ja juuri tämä levy aloitti yhtiön sittemmin niin kunniakkaan KS-sarjan. Samalla numerotunnuksella markkinoitiin kylläkin hieman myöhemmin Scandian omiin nimiin joulun alla 1950 taltioidut **Kalevi Hartin** kvintetin esitykset *Sateinen syyskuu* ja *Yö ja päivä*, joiden syntyvaiheista Paavo Einiö on kertonut muisteluteoksessaan *Jammaten!* (#3) seuraavasti:

”Kun George Shearingin kvintetin September in the Rain oli iso hitti, huomasimme Mosse Vikstedtin kanssa, ettei PSO älynnyt tuottaa sitä Suomeen. Pikavauhtia veimme Kalevi Hartin kvintetin studioon ja siitä tehtiin samantyylinen muunnelma, kääntöpuolelle Night and Day. Se julkaistiin vuoden 1950 lopussa Scandia-merkillä ja tukkujakelijana oli Levytukku. Ehdimme myydä sitä noin 700 kappaletta, ennen kuin PSO huomasi, että alkuperäinen oli heidän edustuksessaan ja siihen meidän levyimme myynti tyssäsi.”

Nuoret yrittäjät olivat saaneet tällä tavalla tuntuman kotimaiseen äänilevyteollisuuteen, mutta sitten Scandian toiminta nuukahti pariaksi vuodeksi Vikstedtin siirryttyä vuoden 1951 alussa organisoimaan Akkuteollisuus Oy:n äänilevytuotantoa. Hän julkaisi uudessa tehtävässään muutaman muun äänitteen ohessa **Ossi Aallon** orkesterin kesällä 1951 Tukholmassa taltioiman jazzikkaan esityksen *Robin's Nest*.

Scandian äänityksistä huolehti aluksi Konservatorion tiloissa Pohjoisen Rautatiekadun varrella ilta-aikaan Filmi-ääni-niminen yritys, **Evan Englundin** ja **Aarre**

Ossi Aallon big band vuonna 1946: Yläriivi: Tage Manninen, Arvo Hyle, Veikko Tamminen; keskirivi Onni Hovi, Leo Kähkönen, Göran Ödner, Pauli Granfelt, Jalo Nikula, Martti Huttunen, Erkki Paru; alarivi Martti Ounamo, Ossi Runne, Ossi Aalto, Eero Väre ja Urpo Huttunen. Kuva: Tenhovaara / Helsingin kaupunginmuseo.

Elon vastatessa esitysten tallentamisesta. Äänitystekniikka oli Suomessa vielä noihin aikoihin varsin jälkijättöistä, mutta nuori Elo tunsu harrastajamusikkona ja innokkaana jazzin harrastajana tavanomaista syvällisempää kiinnostusta hänelle tarjottuihin työtehtäviin, ja se alkoi kuulua kaikista teknisistä vaikeuksista huolimatta myös tuloksista.

Suosikkisolistin serenadi missille

Vuosi 1952 osoittautui merkittäväksi Suomelle useamassakin mielessä. Pidettiin silloin Helsingissä olympialaiset ja saihan maamme juuri tuolloin kuitattua raskaat sotakorvauksensa. Olympiavuonna myös suomalainen **Armi Kuusela** valittiin koko maailmankauneuden kauneimmaksi eli Miss Universumiksi. Historiallinen tapahtuma sai Scandia-Musiikin aktivoitumaan siten, että yhtiö julkaisi syyskuussa kyseisenä vuonna Erik Lindströmin säveltämän ja Olavi Virran kunnottaremme kunniaksi levyllä laulaman iskelmäserenadin *Armi*.

Myöhemmin on kylläkin paljastunut, että Lindström oli omistanut teoksen alun perin Vuokko-vaimolleen, mutta kappale oli saanut helsinkiläisteekkari **Sauvo ”Saukki” Puhtilan** tekstittämänä uuden nimen ja sisällön. Esitys ei saa-

vuttanut vielä siinä vaiheessa toivottua suosiota, vaikka siitä kasvoi myöhemmin oikea evergreen ja itse sävelmästä kaikkien kauneuskilpailujen tunnus. Samalle 78 kierroksen levyllä julkaistiin muuten Puhtilan sanoittama **Tapio Rautavaaran** esitys alkujaan norjalaisesta laulelmasta *Menninkäisten maa*, mikä ei sekään osoitautunut mainittavammaksi myyntimenestykseksi.

Scandian nuoret ja yritteliäät puuhamiehet eivät antaneet kuitenkaan periksi aivan noin helpolla, vaan kauppasivat *Armin* taltiointia yleisölle myös Olavi Virran toista kuukautta myöhemmin ikuistaman norjalaisen slowfoksin *Nukkumatti* ykköspuolena. Suositun laulajan vetovoimaa pyrittiin hyödyntämään vielä siten, että sama Virran esitys julkaistiin täsmälleen samalla luettelonumerolla myös hänen äänitteensä *Petteri Punakuono* kääntöpuolena. Molempien tallenteiden säestyksestä huolehti levyetiketin mukaan **Jorma Weneskosken** kvintetti, mutta siinänsä merkityksellistä laulun sovittajaa ei tuolloiseen tapaan mainittu.

Kappaleiden tekstityksestä vastasi jälleen ”Saukki” Puhtila, jolla tuli olemaan sittemmin merkittävä panos Scandian ”hovisanoittajana”. Hän oli ”Mosse” Vikstedtin lapsuudenystävä, ja hänestä piti tulla alkujaan puunjalostusinsinööri. Onnekkaaksi osoittautunut osallistuminen metsäradion laulukilpailuun teki hänestä aikansa eniten käytetyn iskelmätekstien tekijän, missä ominaisuudessa hänellä oli heti alusta lähtien paljon sananvaltaa Scandian levytysohjelmiston suhteen.

Pärre Försars (cl), Erik Lindström (vib) ja Olavi Virta (voc) Kulttuuritalolla. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

”Sauvo Puhtila on aina ollut kollegoidensa suuresti arvostama ja kunnioittama”, luonnehtii Juha Henriksson (#5). ”Hänen sanoitustekniikkansa on erinomainen. Hän on myös tuomaan käännösteksteihinsä jotain persoonallista silloinkin, kun tekstien aihepiiri ja henkilöt ovat pysyneet alkuperäisinä.”

Jazzista jenkkään

Scandian puuhamiehet ehtivät saada valmiiksi ennen edellä mainittuja Virran levytyksiä myös musiikkihistoriallisesti arvokkaan jazzäänitteen, joka tarjosi kuultavaksi **Matti Viljasen** yhtyeen syyskuussa 1952 taltioimat, edelleenkin varsin nautittavat tulkinnat *Things Ain't What They Used To Be* ja *Poker Dice Blues*. Olympiavuoden muista tapahtumista kannattaa mainita, että myös ensimmäinen suomalainen long playing- eli LP-levy ilmestyi juuri tuolloin – ei kylläkään Scandia-Musiikin vaan sen kilpailijan Levytukku Oy:n julkaisemana.

Kotimaisten äänilevyjen tuotanto kokonaisuudessaan tuplaantui vuonna 1952 edellisvuoteen verrattuna, mikä sai myös Scandian puuhamiehet muuttamaan ideologiaan sidottua julkaisupolitiikkansa. Niinpä yhtiö palasi romantiikkaa pursuavan *Armin* ja jazzikkaan *Poker Dice Bluesin* jälkeen kiltisti rahvaan pariin, kun esittelyvuorossa oli viipurilaisveteraani **Jorma Ikävalkon** ja Erik Lindströmin jenkka *Karjakko-Maikki* koplattuna Olavi Virran laulamaan valssisävelmään *Rakkaus, suuri rakkaus*. Se on muuten ensimmäinen Scandia-levy, josta on säilynyt tarkka myyntiluku: 633 kappaletta.

Vaikka äänitteitä oli julkaistu jo hyvän aikaa Scandia-merkillä, itse Scandia-Musiikki Oy aloitti toimintansa vasta keväällä 1953 perustajinaan Paavo Einiö, siinä vaiheessa jo Akkuteollisuuden palveluksesta eronnut Johan Vikstedt sekä **Onni Gideonin** yhtyeen juutalaissyntyinen kitaristi Herbert ”Häkä” Katz. Yhtiön käyttöön hankittiin kaksi liikehuoneistoa: toinen varsinaista konttoria ja varastoa varten Hietalahdenrannasta ja toinen levyjen jälleenmyyntiä silmällä pitäen Uudenmaankadulta. Rahoitus junailtiin lainalla Vikstedtin tulevalta vaimolta.

Scandian ensimmäinen toimipiste sijaitsi pienessä ja vaatimattomassa katutason liikehuoneistossa Hietalahdenrannassa kuulun merimiesravintola Salven vieressä, osoitteessa Hietalahdenranta 13. Huoneistoon oli yhdistetty jossakin vaiheessa myös samassa tasossa sijainnut kahden huoneen ja keittokomeron asunto. Lisäksi oli avattu yhteys katutason alla kellarissa sijainneeseen pimeään varastoon, minne oli puhkaistu kulkuyhteys yläkerran toimistosta.

Yrityksen työntekijät olivat toiminnan vakinnuttua Einiön ja Orvomaan lisäksi lähinnä muusikoita tai muita kevyen musiikin harrastajia kuten basistit **Erkki Seppä** ja **Pentti Tiensuu** (Annikki Tähten aviopuoliso) sekä rumpalit **Erkki Valaste**, **Erik ”Ecku” Forsman** ja **Wille Katz**. Konttoristina toimi aluksi **Annikki Tähti**, kirjanpitoa hoiti brigdemestari **Rainer Scholin**, apunaan Paavo Einiön pikkuveli Antti.

Herbert Katz. Kuva: Martti Ounamo / Helsingin kaupunginmuseo.

Työskentelyilmapiiri yhtiössä oli leppoisa ja vähemmän muodollinen, olihan kysymys taiteellisesti suuntautuneesta joukosta. Seuranpitoon osallistui tavallisesti myös epämääräinen katras säveltäjiä, sovittajia ja laulajia, jotka olivat osuneet paikalle työasioissa tai muuten vain. Scandian suojissa käytiin näet myös varsin vilkasta joskin epävirallista työnvälitystoimintaa, kun muusikot ja laulajat sopivat tulevista esiintymisistä eli keikoista.

Porukan pomoista ehti työpaikalle yleensä ensimmäisenä Pave Einiö, jolla oli tapana karjaista puolileikillään heti ovesta sisälle astuttuaan: ”Töihin!” Se oli merkki siitä, että palkollisten oli korkea aika alkaa edes esittää työntekoa. Orvoma saapui paikalle sitten lähempänä puolta päivää ryhtyäkseen seurustelemaan kaikessa rauhassa muun joukon ja paikalle osuneiden ulkopuolisten kanssa.

Julkaisupolitiikka etsii profiliaan

Scandia-Musiikin levytuotanto rakentui alussa paljolti Olavi Virran maineen varaan. Niinpä yhtiön ensimmäinen myyntimenestys oli musiikillisestikin tasokas Virran esitys *Portugalin huhtikuu*, b-puolenaan yhden osuman tähtöseksi jääneen **Anita Kuusen** laulu *Seitsemän päivää*. Levyn menekki nousi näine eväineen jo liki 3 800 kappaleeseen, mitä voidaan pitää tuolloisissa oloissa erinomaisena saavutuksena. *Rytmi*-lehden julkaisemassa alkuvuoden 1954 ”Mitä Suomi soittaa”-listauksessa Kuusen esitys oli toisena ja Virran kolmas.

Ilo Virran menestyksestä jäi Scandian osalta lyhytaikaiseksi, sillä ”villinä”, ilman vakituista levytys sopimusta työskennellyt laulaja loikkasi pian parempien ansioiden perässä PSO:n ja R.E. Westerlundin kautta Musiikki-Fazerille. Anita Kuuses-takaan ei kuulu läpimurtonsa jälkeen enempää, mikä sitten lienekään ollut syynä hänen äänensä hiljenemiseen.

Yhtiön julkaisupolitiikka oli alussa silmiinpistävän oikukas ja profiiliton, koska käytettävissä ei ollut ammattitaitoista ja tehtävänsä sitoutunutta levytyspääl-likköä eikä kyllin valovoimaisia solisteja. Niinpä markkinoille saatettiin työntää samalla levyllä vaikka kaksi niinkin erilaista taltiointia kuin **Orvo Hysten** laulama elegantti valssi *Nyt Pariisiin vain* ja Jorma Ikävalkon jouluihin *Nisse-polkka*. Näin jälkeen päin tarkasteltuna ei olekaan mikään ihme, että kaupallisesti oudon yhdis-telmän myyntivoima rajoittui vain 63 kappaleeseen.

Scandia-Musiikin vähäistä pääomaa tuhlatiin johtajien rakkaan mutta vä-hemmän tuottoisan harrastuksen eli jazzin merkeissä myös sellaisiin taloudellisesti epäonnistuneiksi tuomittuihin levytyksiin kuin 360 kpl myyty tenorisaksofonis-ti **Gusse Rössin** *Lady Be Good* ja pianisti **Teuvo Suojärven** kvintetin *Rosetta*. Jälkimmäisen tallenteen menekki ylty sentään 433 kappaleeseen, mikä sek in on naurettavan vähän nykypäivän valossa.

Erkki Valaste (dr), Tauno Heinonen (tp), Pauli Granfelt (tp), Erik Lindström (b), Erkki Karjalainen (tp), Hans Westerberg (tp) ja Ossi Runne (tp). Kuva: Helsingin kaupungin museo.

Onneksi Einiö ja Vikstedt keksivät pestata trumpetisti **Ossi Runnen** tekemään loppuvuodesta 1953 ns. cover- eli jäljitelmälevytyksen brittiläisen **Eddie Calvertin** suosituista bravurinumeroista *Kultaisten trumpetin laulu*, sillä tallenne yltyi yli 3 000:n kappaleen myyntilukemaan ja nousi seuraavan vuoden puolella komeasti listoille. Kyseessä oli kuitenkin jälleen vain tilapäinen liikeyhdys kohti parempia aikoja, sillä yhtiö ei näyttänyt edelleenkään löytävän selkeää linjaa äänitetuotannon.

Yhtenä syynä tähän lienee ollut se, että Scandia-Musiikilla ei ollut vielä siinä vaiheessa varsinaista tuotantopäällikköä. Tämän vuoksi yrityksen studiotyöskentelystä ja paljolti myös ohjelmiston valinnasta vastasi Einiön, Vikstedtin ja vaki-osanoittaja Puhtilan ohessa sovittaja-hanuristi Matti Viljanen, joka oli kiistatta tuottelias, mutta tuli huonosti toimeen alkoholin kanssa. Lisäksi häneltä ei riittänyt tarpeeksi mielenkiintoa ja tarmoa paneutua kyllin jäməkäksi yrityksen poukkoilevaan julkaisupolitiikkaan.

Yhtiön tuontipuolella sujui sentään paremmin, sillä Scandialle oli saatu hankittua ruotsalaisen basistin **Simon Brehmin** johtaman **Karusell**-levymerkin edustus Suomen markkinoille. Tätä kautta Scandialle tarjoutui mahdollisuus tuoda maahan muun muassa maineikkaan promoottori **Norman Granzin** tuottamia hienoja amerikkalaisia jazzäänitteitä, joille löytyi kylliksi kiinnostusta tšekäläisten harrastajien keskuudessa. Valitettavasti vain tuo asiakaskunta oli väestömäärään nähden varsin suppea eikä niin kovin ostovoimainenkaan.

Harry Orvoma ja hittinenä

Kun Scandia-Musiikin toiminta näytti muutamasta satunnaisesta ilonaiheesta huolimatta vähemmän kannattavalta, ”Mosse” Vikstedt katsoi keväällä 1955 viisaammaksi hankkia itselleen turvatumman toimeentulon. Hän päätti myydä omistussuutensa Scandia-Musiikista kumppaneilleen ja siirtyä taloudellisesti tukevammalla pohjalla olleen Musiikki-Fazerin palvelukseen. Katz puolestaan keskittyi entistä tiiviimmin varsinaiseen muusikon ammattiinsa, hoitaakseen siinä sivussa Uudenmaankadulla sijainnutta äänilevyjen vähittäismyymälää Levybaaria.

Harry Orvoma oli pysytellyt vanhempiensa varoitusten vuoksi tähän asti sivussa ystäviensä hieman epämääräisistä liiketoimista, mutta nyt hän rohkaistui ostamaan Vikstedtin hallinnasta vapautuneet osakkeet ja ryhtyi ennakkoluulottomasti yrityksen toimitusjohtajaksi. Orvomaan aktiivinen mukaantulo koitui ennen pitkää koko yhtiön pelastukseksi, sillä juuri hän piirsi Scandia-Musiikin kotimaisen levytystoiminnan uudet, sittemmin niin menestykselliseksi osoittautuneet suuntaviivat.

”Orvomaalla oli hittinenä, joka haistoi vuosien aikana lukuisia ideoita, jotka myivät levyinä hienosti”, on Paavo Einiö luonnehtinut monikymmenvuotista yhtiökumppaniaan (#3). Juuri Orvomaan ansiosta yhtiö oivalsi kiinnittää vuonna 1954 verenvähyyttä poteneeseen taiteilijakaartiinsa helsinkiläisneidon, jolla oli

tähän tarkoitukseen sopiva nimi: **Annikki Tähti**. Vanha latinankielinen hokema ”nomen est omen”, nimi on enne, piti tässäkin tapauksessa paikkansa, sillä tulo- kas osoittautui pian todelliseksi kassamagneetiksi.

Tuolloin 24-vuotias Annikki Tähti ei ollut Scandia-Musiikin leipiin tullessaan enää aivan vasta-alkaja, sillä hän oli ehtinyt esiintyä jo elokuvassa *Kaksi iloista vekkulia* ja taltioida PSO:n laskuun valssin *Onnen sävel*. Tulokkaan kisällinäyte uudelle työnantajalle oli ”Saukki” Puhtilan sanoittama ja Matti Viljasen sovittama toisinto brittitrumpetisti Eddie Calvertin menestysnumerosta *Cry My Heart* eli tässä asussaan *Itke sydämeni*.

Levytyks herättikin lupauksia tulevasta, sillä sitä myytiin pitkälti yli 3 000 kappaletta. Tarkkavainuinen Orvomaan päätti takoa raudan ollessa vielä kuuma ja laulatti tähdenalulla kitaristi **Ingmar Englundin** säestämänä heti perään ruotsalaisvalssin *Sylin täydeltä päivänpaistetta*. Tallenteen myynti ylitti tälläkin kerralla ilahduttavasti 2 385 kappaaleeseen ja varmisti solistille töitä studiossa myös vastaisuudessa.

Samoihin aikoihin Scandia-Musiikki esitteli yleisölle toisen uuden, mutta huomattavasti salaperäisemmän laulajalöydön, Matti Lehdon. Hänen kerrottiin taltioineen Ruotsissa foxtrotin *Usko pois eli maaltapako* sekä tangon *Myllärin Irene*, mutta tarkkakorvaisen kuuntelijan ei tarvinnut olla järin suuri ekspertti ymmärtääkseen, että asialla olikin itse Olavi Virta. Suosittu solisti kuului näet tuohon aikaan Musiikki-Fazerin ja Toivo Kärjen ”talliin”, minkä vuoksi salanimi oli tarpeen, kun hän tarjosi kroonisessa rahapulassaan palvelujaan myös kilpailijalle eli Harry Orvomaan johtamalle Scandia-Musiikille.

Todettakoon tässä yhteydessä, että Virta ei ollut suinkaan ensimmäinen ja ainoa levytyssopimuksensa rikkonut suomalainen laulaja. Moisella kieltämättä varsin arveluttavalla toiminnalla oli täällä jo vankat perinteet – olihan muiden muassa itse ”Molli-Jorikin” eli Georg Malmstén jäänyt huippuvuosinaan kiinni samanlaisesta vilpistä. Olavi Virran tapauksessa vain jälkimmäinen levytys osoittautui vaivan arvoiseksi, sillä kyseistä kiekkoa saatiin kaupattua sentään yli 1 200 kappaletta.

Kansa muisti Monrepos’n

Vielä Annikki Tähteen palataksemme: hänen nimensä esiintyi ensi kerran listoilla syksyllä 1955 esityksen *Laulu kahdesta pennistä* yhteydessä. Kyseinen taltiointi Matti Viljasen sovittamasta ja ”Saukki” Puhtilan tekstittämästä italialaisiskelmästä ylitti ennätyskelliseen 15 216 levyn myyntilukemaan, minkä ansiosta laulaja vakiinnutti asemansa Scandian ykkösartistina. Hyvässä nosteessa ollut solisti joutui kuitenkin tyytymään vielä senkin jälkeen kaupallisesti arvioituna vähemmän onnistuneeseen levytysohjelmistoon, kunnes kaikki palaset loksahivat yhtäkkiä kodalleen.

Käännekohdaksi Annikki Tähten uralla osoittautui hänen ikuistettavakseen seuraavana vuonna erinäisten vaiheiden jälkeen annettu Erik Lindströmin valssi *Muistatko Monrepos'n*, johon karjalaislähtöinen **Aili Runne** oli riimitellyt sopivan nostalgisen tekstin. Äänitettä myytiin liki 35 000 levyllistä, mitä pidettiin tuolloin alalla suorastaan uskomattomana saavutuksena. Eikä tuon tallenteen syntyhistoria ollut sekään järin tavanomainen.

Nostalgisen valssin nuotti oli näet ehtinyt lojua pitkähkön aikaa ”Mosse” Vikstedtin pöytälaatikossa Scandian toimistossa, ennenkuin se oli kelpuutettu kääntöpuoleksi Tähten tangoesitykselle *Pieni sydän*. Lindström oli ennättänyt tarjota teostaan siinä vaiheessa myös Musiikki-Fazerin levytuotannosta vastanneelle Toivo Kärjelle, mutta tämä ei ollut hyväksynyt sitä julkaistavaksi.

Näin tämä myöhemmin aikansa suosituimmaksi suomalaisiskelmäksi osoittautunut levytyskappale oli mennyt tavallisesti niin tarkkavainuiselta levymogulilta ohi suun, mitä lapsustaan Kärki harmitteli monet kerrat jälkeen päin eri yhteyksissä. ”Harvoja erehdyksiä olen tällä alalla tehnyt, mutta Muistatko Monrepos'n oli yksi”, Kärki myöntää **Maarit Niiniluodon** elämäkertateoksessa *Toivo Kärki. Siks' oon mä suruinen* (#12). ”En huolinut tätä Erik Lindströmin sävellystä Fazerille, tosin näin vain tekstin. En tuntenut Viipuria enkä voinut kuvitella minkälaiset nostalgiat siirtokarjalaisilla voi olla 50-luvulla tuohon romanttiseen huvipuistoon.”

Eipä sen puoleen Scandia-Musiikin nokkamiehilläkään ollut ihmeenpiä siteitä Viipuriin tai ylipäätänsä luovutettuun Karjalaan, mutta Harry Orvomaan kehuttu

Erik Lindström lähdössä keikalle. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

”hittinenä” osoittautui maineensa arvoiseksi. Tosin hänkin oli kaavaillut kappaaleen esittäjäksi karjalaissyntyistä **Auvo Nuotiota**, joka oli ehtinyt jopa parannella laulun tekstiä ennen sen ikuistamista. Kävi kuitenkin niin, ettei Nuotio itse päässyt levyttämään sävelmää ennen kuin vasta pari vuosikymmentä myöhemmin, ja silloinkin toisen yhtiön laskuun duettona **Liisa Eskolan** kanssa.

Suomen ensimmäinen kultalevy

Kaihoisa tarina nostalgisesta viipurilaispuistosta osoittautui alkuperäisessä asuunsa todelliseksi menestykseksi Annikki Tähdelle. Siitä tuli alkuvuoden 1956 ykköshitti, ja sitä myytiin Erik Lindströmin mukaan ”niin valtavia määriä, että levyä valmistavan tehtaan piti siirtyä kuukaudeksi kolmivuorotyöhön” (#8). Äänite toi tuolloisissa oloissa valtavan menekkinsä johdosta esittäjälleen ensimmäisen maassamme myönnetyn ns. kultalevyn, jollainen oli päätetty jakaa 30 000 kappaaleen myyntirajan ylittäneille levytyksille.

Mahtavan suosion saavuttanut taltiointi komeili puolisen vuotta maamme myydyimpien äänilevyjen Top 10:ssä, minkä jälkeen sen tilalle nousi Tähten uusi menestysnumero, amerikkalaisen elokuvaballadin *Love Is a Many-Splendored Thing* suomalaismuunnelma *Niin paljon kuuluu rakkauteen*. Sen menekki oli 6 539 kappaletta, ja Tähten tuotannosta mahtuivat noiden kahden listahitin lomaan vielä Ossi Runnen sovittama vuonna 1955 ilmestynyt slowfox *On katseessa äidin* sekä seuraavan vuoden puolella taltioitu Erik Lindströmin beguine *Kasvot sumussa*.

Näistä kahdesta taltioineista ostettiin ensin mainittua reilut 4 000 ja jälkimmäistä komeasti yli 9 000 levyllistä. Vuonna 1956 Annikki Tähti levytti Onni Gideonin havaijilaisyhtyeen kanssa neljä esitystä, joista eksoottinen *Kuningaskobra* myi liki 25 000 kpl, ja se nähtiin saman vuoden lopulla iskelmätilastoissa kolmantena. Listan kärjessä oli tuolloin toinen kotimainen Scandia-Musiikin tuote, mutta palataan siihen hieman tuonnempana.

Tässä välissä on syytä huomauttaa, että noihin suosikkilistauksiin kannattaa suhtautua varauksellisesti, sillä ne pohjaavat *Rytmi*-lehdessä aikoinaan julkaistuihin ”Mitä Suomi soittaa?”-tilastoihin, joiden kokoamisesta vastasi Scandian kakkosmies, kustannuspäällikön titteliä käyttänyt Paavo Einiö. Asian vahvistaa alan ekspertti **Jake Nyman** toimittamassaan *Suuressa suomalaisessa listakirjassa* (#14) toteamuksella: ”1950-luvun listojamme voidaankin pitää korkeintaan suunnata-antavina. Eikä aina edes sellaisina.”

Edellä esitetyt Scandia-Musiikin äänitteiden myyntiluvut ovat kuitenkin totuudenmukaisia, sillä ne perustuvat Pekka Gronowin 1960-luvun lopulla käyttöönsä hankkimiin kirjanpitositteisiin (#16). Vuoden 1956 pohjanoteeraus yhtiön tuotannossa oli samaisen lähteen mukaan Seija Lampilan tallentama lastenlaulu *Laula kukko*, jonka menekki rajoittui vain 242 levylliseen.

Brita Koivunen. Kuva: Ikäheimo / Helsingin kaupunginmuseo.

Brita Koivunen ja Suklaasydän

Annikki Tähten rinnalle Scandia-Musiikin taiteilijakaartiin työntyä vuonna 1956 toinen lupaava solistilöytö: pirteä **Brita Koivunen**. Hän oli voittanut pari vuotta aiemmin iskelmälaulukilpailun ja päässyt heti kohta sen jälkeen Onni Gideonin yhtyeen solistiksi. Tulokkaan debyytti ei ollut kuitenkaan järin kannustava, sillä hänen ensimmäinen levytyksensä, duettona suomenruotsalaisen näyttelijän **Börje Lampeniuksen** kanssa ikuistettu esitys *Nainen – mies* myi ainoastaan vaivaiset 139 kappaletta.

Koivusen seuraava yritys onnistui jo monin verroin paremmin. Kyseessä oli **Olli Hämeen** suosituksen kvintetin ja sen jäsenistä muodostetun lauluyhtyeen **Ditty Dealersin** avustamana ikuistettu jazzahtava foksi *Suklaasydän*, joka loikkasi loppukesästä 1956 suoraan suosikkitalaston kärkeen. Levyä myytiin pelkästään ”savikiekkona” huimat 28 333 kpl, ja siitä hyvästä myös Brita Koivunen palkittiin aikanaan kultalevyllä.

Kysymyksessä oli esityksen menestyksen suhteen jälleen melkoinen kohtalon oikku, sillä **Erkki Melakosken** sovittama ja ”Saukki” Puhtilan tekstittämä amerikkalaisävelmä oli tarkoitettu alkujaan Koivusen levyn kääntöpuoleksi, minkä seikan Paavo Einiö on paljastanut muisteluteoksessaan *Jammaten!* (#3):

”Harry Orvomaan merkitys hitinhaistajana on legendaarinen. Hänellä oli kotoaan amerikkalainen levytys Mama’s Pearls, täysin tuntematon sävellys suuressa maailmassa. Kun Mack the Knife oli suuri hitti, niin se piti tehdä suomeksi nimellä Puukko-Mackie. Tehtävään valittiin uusi svengaava laulajatar Brita Koivunen ja kun levyllä on aina toinenkin puoli, niin sille sijoitettiin Saukin nerokas käsitys äidin helmistä eli Suklaasydän. Aluksi Puukko-Mackie myi jonkin verran, mutta sitten muutaman radiosoiton jälkeen Suklaasydän upposi Suomen kansaan kuin kuuma veitsi kesävoihin.”

Eräät myöhemmät populaarimusiikin tutkijat ovat nimenneet kyseisen esityksen hieman tarkoituksenhakuisesti ”Suomen ensimmäiseksi jazziskelmäksi”, vaikka koko käsitettä ei tunnettu vielä kyseisen taltioinnin syntymäaikaan. Onpa levytyksestä ja sen synnyttämästä muoti-ilmioistä julkaistu kokonainen kirjakin: Ari Poutiaisen ja Risto Kukkoson toimittama *Suklaasydän, tinakuoret – jazziskelmä Suomessa 1956–1963* (#15).

Juha Henriksson selvittää ilmiötä artikkelissaan ”Jazziskelmän ja naissolistien aika” teoksessa *Suomi soi 1* (#5) tähän tapaan: ”Scandian kehittämä jazziskelmä oli synteesi monista erilaisista musiikkityyleistä: jazzista, amerikkalaisesta populaarimusiikista, itäeurooppalaisesta ja venäläisestä musiikista sekä juutalaisesta klezmer-musiikista.”

Niinpä nuo esitykset toivat Henrikssonin mukaan ”piristävän kansainvälisen tuulahduksen suomalaisen populaarimusiikkiin.” Lisäksi ”levy-yhtiö Scandia 1950-luvun puolivälissä luomalla jazziskelmällä oli ratkaiseva vaikutus siihen, että jazzin svengaava rytmikäisyys levisi aikaisempaa laajemmalle tanssivan nuorison keskuudessa.”

Olli Hämeen kvintetti: Unto Haapa-aho (bsax), Olli Häme (dr), Eino Virtanen (tp), Erkki Melakoski (p) ja Bjarne Rehn (b). Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

Suklaasydän avasi Brita Koivuselle tien iskelmähuipulle uutena nuorison suosikkina, mutta hän jatkoi saavuttamastaan suosiosta huolimatta päivätyötään Scandia-musiikin konttorissa Hietalahdenrannassa ja keikkaili iltaisin Olli Hämeen yhtyeen solistina. Siinä sivussa hän avioitui Paavo Einiön kanssa ja sai kaksi lasta.

Rahavaikeudet jatkuvat

Vaikka muutamat edellä mainitun kaltaiset täysosumat toivat täytettä nuoren levy-yhtiön kassaan, Scandia-musiikin toiminta tahtoi olla jatkuvaa kädestä-suu-hun-elämistä. Siitä kielii seuraava Paavo Einiön muistelu noilta ajoilta (#3):

”Kerran levy-yhtiöni Scandia oli tilapäisesti rahapulassa. Tarvitsimme vähäksi aikaa silloisen miljoonan markan lainan, kunnes kaikki rahat *Suklaasydämen* myynnistä olisivat tulleet Scandian kassaan.”

”Silloin Fazer oli Scandian kilpailija numero yksi, eikä (Levytukku Oy:n toimitusjohtaja) Saarikkokaan pitänyt kauheasti Fazerista. Pyysin Nipalta [Niilo Saarikko] palaveria ja hän kutsui minut Tornin kabinettiin keskipäivällä.”

”Nipa oli ehtinyt ottaa muutamat ruokaryypyt ja oli hyvällä tuulella. Esitin asiamme ja pyysin pariaksi kuukaudeksi miljoonan markan lainan.”

”Nipa harkitsi hetkisen, katsoi sitten minua suoraan silmiin ja sanoi: - Lainaan sulle kaksi miljoonaa.”

”- Nipa kiltti, tarvitsemme vain miljoonan.”

”- Paavo, mikset sä pidä musta?”

”No, asia selvisi ja seuraavana päivänä kirjoitettiin lainapaperit ja raha maksettiin etuajassa takaisin...”

Brita Koivusen seuraava äänite *Vanhanaikaista rakkautta* sai tyytyä yhtiön kirjanpidossa sinänsä vaatimattomaan 3 500 levyn myyntilukemaan, mutta tukalan tilanteen pelasti pian sen jälkeen ilmestynyt Annikki Tähten toinen todellinen täysosuma: Erkki Melakosken salanimellä Olavi Kontio säveltämä ja ”Saukki” Puhtilan sanoittama *Balladi Olavinlinnasta*. Sitäkin myytiin lyhyessä ajassa solistin toiseen kultalevyyn oikeuttavat 30 000 kappaletta, ja se komeili vuodenvaihteen 1956–57 jälkeen ykkösenä listoilla.

Myös tämän lajissaan historialliseksi osoittautuneen levytyksen taustoista on tarjolla ainakin kaksi eri tarinaa, joista siteerataan tässä ensimmäisenä Paavo Einiön kirjassaan esittämän version (#3):

”Scandia levy-yhtiön toinen omistaja Harry Orvoma tunsu hyvin Suomen historiaa ja kansantarinoita. Niinpä hänen mielestään tarina Olavinlinnan muuriin muuratusta neidosta oli oiva iskelmän aihe. Sauvo Puhtilaa eli Saukkia pyydettiin tekemään teksti ja kun se oli valmis annettiin sävellystyö Erkki Melakoskelle. Tämä tuli sitten vähän myöhemmin Scandian toimistoon, jossa istuin Harry Orvomaan kanssa.”

”Erkki Melakoski soitteli meille pari ehdotusta, jotka mielestämme eivät olleet hassumpia, mutta varmuuden vuoksi kysyimme, onko vielä jotain nuottipaperilla.”

”Vähän häpeillen Eki kaivoi vielä yhden ja soitti sen meille.”

”- Tämä se on, sanoimme molemmat, Orvoma ja minä.”

”Eki kysyi, saisiko hän julkaista sävellyksen salanimellä Olavi Kontio ja hyvinhän se meille sopi...”

Toinen versio tapahtuneesta

Erik Lindströmin näkemys tapahtumien kulusta on tyystin toisenlainen (#8): ”Levy-yhtiö Scandia oli yllätynyt Monrepos’n valtavasta suosioista, joten se alkoi ahneudessaan suunnitella heti seuraavaa levyä Annikille. Saukilta tilattiin teksti, jossa kerrottiin tarina Olavinlinnan neidosta. Kun tarina oli valmis, se annettiin minulle sävellettäväksi. Teinkin työtä käskettyä, ja tuottajat hyväksyivät melodian levyttäväksi.”

”Tällä välin yhtiön pomo Harry Orvonmaa oli kuitenkin saanut päähänsä, että Annikille pitäisi maksaa huomattavasti enemmän palkkaa. Minä puolestani totesin, ettei meidän yhtyeessä ollut tähtiä, vaan jokaiselle piti maksaa sama palkka. Tämä ei sopinut Orvonmaalle, joka ilmoitti, että Annikki lopettaa. Niin balladi jäi levyttämättä.”

”Sain myöhemmin omaan balladiini uuden tekstin, jonka Tapio Rautavaara lauloi vuosien kuluttua levyllä nimellä Ruska-aika. Jos joku on kiinnostunut, hän voi kuriositeettina kokeilla sekoittaa nämä kaksi sävellystä ja tekstiä keskenään...”

Kokeilunhaluisille voidaan kertoa, että edellä mainittu Rautavaaran esitys julkaistiin vuonna 1964 Lindströmin omalla **Safir**-merkillä, mutta tämä levytys on jäänyt vähemmälle huomiolle. Ikään kuin kohtalon oikkuna Lindströmin levy-yhtiö **Finndisc** ja sen myötä tuo kiistanalainen sävelmä myytiin myöhemmin Musiikki-Fazerille, joka osti vuonna 1972 myös Scandia-Musiikin ohjelmistoi-
neen.

Erik Lindströmin kanssa riitautunut Scandian toimitusjohtaja Harry Orvomaan oli yleisesti tunnettu äkkipikaisesta luonteenlaadustaan, minkä vuoksi hän oli huonoissa väleissä monien musiikkialan vaikuttajien kanssa. Mainittakoon heistä tässä vain Olli Häme, Toivo Kärki ja myöhemmin Scandiassa sekä sovittajana että levysolistina vaikuttanut trumpettisti-orkesterinjohtaja **Eino Virtanen**.

Toinen merkille pantava piirre Harry Orvonmaassa oli hänen suorastaan mustasukkainen huolenpitonsa yhtiön naispuolisista taiteilijoista, mikä tuli esille useissa eri yhteyksissä. Yhtiön pomo oli näet päättänyt sanoa painavan sanansa heti alun alkaen paitsi naissolistiensa ohjelmistosta myös heidän julkikuvastaan aina kampausta ja vaatetusta myöten. Hän saneli jokaiselle heistä henkilökohtaisen imagon, jota tuli noudattaa niin lehtiartikkeleissa ja esiintymislavalla kuin kuvaruudussakin.

Vitsailtiin ”Harryn haaremista”

Orvomaan meni suojelussaan jopa niin pitkälle, että pyrki valvomaan Scandian naistähtien yksityiselämää ja eritoten heidän miessuhteitaan. Karvaan omakohtaisesti tämän tuli kokemaan yhtiön tuolloinen ykköstähti Annikki Tähti ilmoittaessaan aikovansa avioon basisti Pentti Tiensuun kanssa. Moinen tempu ei tietenkään olisi sopinut näissä asioissa varsin despoottisen toimitusjohtajan kaavailuihin, joten riitahan siitä syntyi.

Viimein Tähti ilmoitti olevansa valmis vaikka purkamaan levytyssopimuksensa aikeensa vuoksi, mikä olisi ollut tietysti paha isku koko Scandia-musiikin tulevaisuudelle. Lopullisen välirikon välttämiseksi tarvittiin osapuolten mukaan Paavo Einiön neuvottelutaitoa, ja niin päädyttiin kaikkia tyydyttävään kompromissiin: kaikki jatkui päällisin puolin niin kuin mitään ei olisi tapahtunut.

Yhtiön, ja etenkin Harry Orvomaan huolet naissolistien suhteen eivät suinkaan loppuneet tähän, sillä samanlaisia pulmia tuottivat myöhemmin niin **Laila**

Kinnunen, Vieno Kekkonen ja Pirkko Mannola kuin muutama muukin Scandia-artisti. Moinen huolenpito ei jäänyt suinkaan kilpailijoilta huomiotta, ja niinpä monet ryhtyivätkin puhumaan hieman ivallisesti ”Harryn haaremista”. Brita Koivunen jäi Orvomaan valvonnan ulkopuolelle, koska oli ryhtynyt jo varhaisessa vaiheessa seurustelemaan ja oli pian avioitunut Paavo Einiön kanssa.

Oivana apuna yhtiön taiteilijoiden henkilöimagon luomisessa toimi joukkoon 1950-luvun puolivälissä Scandia-musiikkiin myyntiedustajaksi pestattu innokas harrastajavalokuvaaja ja pian yhtiön virallisena ”hovikuvaajana” tutuksi tullut **Alvar Kolanen**. Hänen työnsä satoa ovat useimmat nykyisin esillä olevat vanhat valokuvat Scandia-tähdistä. Hän on yltänyt arvoonsa aikaansaannoksillaan vasta kuolemansa jälkeen.

Scandian naistähdet olivat nuoria ja pääosin helsinkiläisiä, mikä seikka erotti heidät muun muassa Musiikki-Fazerin leirissä olleista, maaseudulta lähteneistä kilpasiskoistaan. Ajan henkeen hän kuului nimenomaan nuoremman kuulijakunnan keskuudessa ihailla kaikkea kaupunkilaista, kun taas esimerkiksi Toivo Kärki halusi huomioida myös ”Tikkurilan takana” asuvan kuulijakunnan.

Lisäksi Jaakko Salo edusti sovittajana nuorempaa ikäpolvea kuin Fazerin tuotantopäällikkö Kärki, ja hän pohjasi rytmikäisyytensä suuremmin amerikkalaisen virkaveljiensä silloiseen moderniin näkemykseen. Eroavaisuus ei tullut esille

Jaakko Salon kvintetti: Erkki Seppä (b), Pentti Lehtonen (dr), Jaakko Salo (vib), Paavo Partti (sax) ja Seppo Lehtonen (tp). Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

ainoastaan tuolloisissa 4/4-poljentoisissa numeroissa, vaan myös tangoissa, joiden tulkinnassa Kärki noudatti tiukasti saksalaista marssiperinnettä, Salon ottaessa sovituksiinsa mukaan myös argentiinalaisperäisiä rytmillisiä vapauksia.

Huomion arvoista on sekin, että Jaakko Salo valvoi omakohtaisesti äänityksiä alusta loppuun ja pystyi näin ollen puuttumaan lopputulokseen tarvittaessa vielä viimeistelyvaiheessa. Toivo Kärki sitä vastoin ei ollut järin kiinnostunut studiotyöstä, vaan hän jätti sen puolen levytysten varsinaiselle peräänkatsojalle, joka oli tavallisesti kulloisenkin säestyskokooupanon johtaja. Tästä johtuen niin monista tuon ajan Fazer-levytyksistä tuli jollakin tavalla hengettämiä verrattuna Scandia-Musiikin vastaaviin tuotteisiin.

Siirryttiin vinyyliaikaan

Mitä yleisemmin ottaen täkäläiseen äänilevyteollisuuteen tulee, Suomessakin oli seurattu alan kansainvälistä kehitystä tuomalla markkinoille vuonna 1953 ensimmäiset kotimaiset 33 1/3 kierrosta minuutissa pyörivät, vinyylimassasta puristetut long playing- eli LP-levyt. Scandia-Musiikki seurasi tätä trendiä syystä tai toisesta vasta helmikuussa 1955 julkaisemalla yhtiön vanhoista ”savikiekkotaltioinneista” kootun 25 cm:n albumin *Kirjava Non-Stop*. Jatkoa saatiin odottaa sen jälkeen peräti kolmatta vuotta kokoelman *Ikivihreitä ralleja* muodossa.

Sitä vastoin pienempi, yleensä kaksi normaalipituista esitystä kummallakin levypuolella sisältänyt extended play- eli EP-formaatti näytti olevan paremmin yhtiön mieleen, sillä Scandian neljä ensimmäistä tämän lajin tuotetta ilmestyivät kauppoihin kesällä 1955. Johtotroikan ideologiselta pohjalta syntyivät kokoelmat *Suomalaista jazzia* 1, 2, 3 ja 4, jotka sisällöltään vain harvaan ja valittuun kuulijakuntaan vedonneina eivät kuitenkaan saavuttaneet järin laajaa suosiota.

Niinpä seuraavina julkaistut Scandia-EP:t koottiin varmuuden vuoksi ns. ”savikiekkoina” jo aiemmin markkinoiduista äänitteistä. Näin jatkettiin aina kevääseen 1958 saakka, kunnes **Ylioppilaskunnan Laulajat** ilahdutti ystäviään viisi esitystä sisältäneellä nimikkolevyllään.

Muuten Scandia-Musiikin toiminta jatkui *Suklaasydämen* ja *Olavinlinnan* kaltaisten hittien jälkeen paljolti vanhalla kädestäsuuhun-periaatteella, äänilevyjen myynnin jäädessä Suomessa joitakin sääntöä vahvistavia poikkeuksia lukuunottamatta varsin vaatimattomaksi. Scandiaa tosin auttoi se, että molempien edellä mainittujen hittien imu kesti seuraavan vuoden puolelle asti.

Loppuvuodesta 1956 Brita Koivunen nousi uudelleen listoille Erkki Melakosken jazzvaikutteisella sovituksella vanhasta venäläisromanssista *Mustat silmät*. Tätäkin esitystä on luonnehdittu myöhemmin ”jazziskelmäksi”. Lajityypin äänitteet saavuttivat suosiota heti alkuun etupäässä kaupunkilaisnuorten keskuudessa, kun taas maaseudun nuoriso ja yleensäkin vanhempi yleisö tyytyi yhä perinteisen kotimaiseen musiikkiviihteeseen.

Vuosi 1956 merkitsi eräänlaista käännekohtaa koko suomalaiselle äänilevyteollisuudelle, sillä ulkomaisten levyjen tuontia maahamme siihen asti rajoittanut säännöstely päättyi, mikä lisäsi välittömästi musiikkikauppojemme säänitevalikoimaa. Tapahtunut tiesi merkittävää piristysruisketta myös Scandia-Musiikille, jonka myynnistä huomattava osa perustui tuontitavaraan.

Yhtiön yhtenä ongelmakohtana oli ollut ohjelmiston markkinointia haitannut puute tehokkaasta jakelukanavasta. Niinpä Harry Orvoma ja Paavo Einiö olivat sopineet jo heti vuoden 1956 alussa tuotteittensa menekin parantamisesta Musiikki-Fazerin hyvin voidellun markkinointikoneiston välityksellä, vaikka Fazerin kotimaisesta äänitetuotannosta vastannut ja aiemmin Orvomaan kanssa huonoihin väleihin ajautunut Toivo Kärki oli ymmärrettävästi moista hanketta vastaan.

Mutta Kärjenkin oli annettava periksi yhteistyötä omalta osaltaan ajaneelle Musiikki-Fazerin toimitusjohtajalle, kauppaneuvos **Roger Lindbergille**, jonka ajatuksena oli vahvistaa yhtiönsä asemaa äänilevyjen jakelijana tämän epäortodoksisen kumppanuuden avulla. Edustihan Scandia-;usiikki Suomessa jo tuohon aikaan useita alan amerikkalaisia independed-yhtiöitä ruotsalaisen **Karusell**-merkin välityksellä, joten sen iskelmä- ja jazztarjonta oli markkinoillamme erittäin vahva.

Uudenlaista markkinointi

Ensimmäinen näkyvä osoitus tästä entisten kilpakumppaneiden hieman yllättävästä keskinäisestä lähentymisestä oli Jaakko Borgin päätoimittamassa Fazerin tiedotuslehdessä *Musiikkiviestissä* julkaistu kokosivun artikkeli Annikki Tähestä sekä Scandia-Musiikin levyutuutuksien esittely. Pian sen jälkeen nimimerkkikolmikko Harry (Orvoma), Paavo (Einiö) ja Erkki (Melakoski) ryhtyi esittelemään oman yhtiönsä uutta tuotantoa otsikon ”Jazz Corner” alla – siis kilpailijan mainoslehden sivuilla!

Jazzmusiikin ystävien suosiman palstan elinkaari jäi kuitenkin myöhempien tapahtumien vuoksi kovin lyhyeksi, eivätkä Musiikki-Fazerin ja Scandian välit jatkuneet muutenkaan kovin lämpiminä. Yhtiöiden eripura johtui paljolti siitä, että Einiö oli oivaltanut jo varhaisessa vaiheessa ryhtyä solmimaan henkilökohtaisia suhteita ja sitä kautta uusia promotointikanavia mediaan.

Hänellähän oli jo tuossa vaiheessa erinomaiset kontaktit ruotsalaisiin kustannus- ja äänilevy-yhtiöihin sekä niiden välityksellä levytyslupiin tarvittava optio moniin kysytyihin ulkomaisiin listauskelmiin. Hän oli muun muassa ujuttanut itsensä avustajaksi vuonna 1955 Suomessa ilmestymisensä aloittaneeseen ruotsalaislähtöiseen nuorten lehteen *Ajan Säveleen*, joka tarjosi erinomaisen kanavan mainostaa Scandian maahantuomia ja tuottamia levytyksiä suoraan potentiaaliselle ostajakunnalle eli nuorisolle.

Todettakoon, että amerikkalaiset ja brittiläiset huippuhitit olivat rantautuneet tänne aikaisemmin lähinnä vain lisenssioituina, hitaasti monen mutkan kautta.

Äänilevyjen tuonnin vapauduttua vuonna 1956 ulkomaisista esityksistä kiinnostunut pääsi niihin käsiksi entistä helpommin ja nopeammin orginaalitalenteina. Kun menestyssävelmät tulivat tällä tavalla ja myös radion välityksellä tutuksi kaukana kansainvälisistä huvimetropoleista asuville suomalaisille, niitä oli helppo tarjota täällä niin alkuperäisessä asussaan kuin maan kielitaidottomaa kansanosaa silmällä pitäen myös kotimaisina levytyksinä.

Alan suhdanteet muuttuvat kuitenkin kesällä 1957 taas radikaalisti, kun viranomaiset rupesivat rajoittamaan äänilevyjen maahantuontia valtion kireän rahatilanteen ja heikon valuuttavarannon vuoksi. *Musiikkiviestin* pääkirjoituksessa (n:o 7-8/1957) tämän arveltiin merkitsevän ”lähes täydellistä ulkomaisten levyjen häviämistä markkinoiltamme sen jälkeen, kun varastoissa oleva, jo tosin melko puutteellinen valikoima on siirtynyt äänilevyjen harrastajien kokoelmiin.”

Spagetti-iskelmien esiinmarssi

Vuosi 1957 oli Scandia-musiikin kannalta merkittävä sen vuoksi, että juuri silloin yleisön tietoisuuteen ponkaksi ruotsalaisen Karusell-yhtiön välityksellä italialainen laulajahurmuri **Umberto Marcato** vetonauloinaan sävelmät *Guaglione* eli *Poika varjoisalta kujalta* ja *Maruzella*. Molemmat kappaleet yltyivät listoille myös Olavi Virran suomenkielisinä esityksinä, joten kaikki näytti taas valoisammalta Scandian lähitulevaisuutta ajatellen. Jälkimmäinen iskelmä edesauttoi pinnalle siinä sivussa Scandian uuden löydön, tummaäänisen **Seija Karpion**maan, jonka esikoiskiekkon myyntivoimaa täydensi levyn b-puolen kreikkalaislähtöinen elokuvasävelmä *Delfinipoika*.

Samaisena vuonna Scandia lanseerasi ruotsalaisten liikekumppaneittensa kanssa uuden levymerkin Karusellin, jonka avulla kalasteltiin ostajia hämäten lisäpotentiaalia omalle äänitetuotannolle. Jo tempun pelinavaus osoittautui onnistuneeksi, sillä heti merkin ensimmäinen julkaisu nousi listoille. Kyseessä oli Brita Koivunen tulkitsema calypso *Sävel rakkauden* koplattuna Ossi Runnen virtuoosimaisen trumpettisoolon sisältäneeseen venäläisfantasiaan *Minka*.

Tämän jälkeen Karusell-logon alla tyydyttiin kauppaamaan muutamia jo 50-luvun alkupuolella Leijona-merkillä julkaistuja vanhoja äänitteitä, kunnes iskelmäyleisölle esiteltiin myöhemmin vuonna 1957 **Lasse Pihlajamaan** uusi loistava solistilöytö: vasta 17-keväinen lahjakkuus Laila Kinnunen. Hän löi itsensä läpi heti ensi yrittämällä työnäytteenään Jaakko Salon sovittama ja ”Saukki” Puhtilan sanoittama kotimainen versio Marcaton uudesta listahitistä *Lazzarella*.

Tulokkaan debyytin varmisti heti perään julkaistu toinen Marcato-suomennos *Illalla, illalla*, alkuperäiseltä nimeltään *Chella'lla*. Sittemmin Scandia-dynastian primadonnaksi osoittautuneen Kinnusen menestys oli paljolti juuri Salon ansiota. Toimihan tämä Savosta muutaman mutkan kautta pääkaupunkiin päätyneet kevyen musiikin monitoimimies sovittajan ja orkesterinjohtajan rooliensa ohessa myös ”Die Lailan” ja monen myöhemmän solistitulokkaan valmentajana.

Laila Kinnunen vuonna 1966. Kuva: Helge Heinonen / Helge W. Heinosen kokoelma, JOKA Journalistinen kuva-arkisto, Museovirasto.

Juha Henrikssonin mukaan tuleva tähti teki vaikutuksen Jaakko Saloon heti ensilevytyksessään, vaikka he joutuivatkin tuskailemaan studiossa suomen kielen ääntämyksen kanssa – Kinnunen kun oli niin sanottu sotalapsi ja viettänyt suuren osan siihenastisesta elämästään Ruotsissa. Sen vuoksi suomen kielen ääntämisestä tarkan kapellimestarin oli ohjeistettava muuten syntyjään lahjakasta laulajaa, jotta teksti olisi kuulostanut juuri siltä kun pitikin.

”Salon mielestä Lailan tapa laulaa oli hyvin muusikkomainen”, kertoo Henriksson kirjassaan *Musiikki: Jaakko Salo* (#9). ”Hän sai laulullaan aikaan saman efektin kuin soittaja instrumentillaan. Alusta alkaen Laila pyrki täydellisyyteen. Hän oli selvästi asettanut itselleen tavoitteen ja halusi myös saavuttaa sen.”

Jaakko Salohan oli itsekin ”sotalapsi” ja pystyi sen vuoksi ohjeistamaan solistia tarvittaessa sujuvalla riikinruotsilla. Yhdistävänä lenkkinä heidän välillään toimi myös harmonikkavelho Lasse Pihlajamaa, sillä Salo oli liittynyt pian Helsinkiin saavuttuaan radiossa suosittuihin **Pihlajamaan Pelimanneihin** ja Kinnunen lauloi uransa alussa Pihlajamaan yhtyeen solistina.

Juuri Lasse Pihlajamaahan oli patistanut hädin tuskin teini-ikäisen neidon Scandia-Musiikin herrojen syyniin. Ja kuinka ollakaan, Jaakko Salon nimi esiintyi ensi kerran Scandia-etiketillä juuri vuonna 1956 Pihlajamaan taltiointien *Tango-unelma* ja *Joutsenten lähtö* yhteydessä.

Jaakko Salon kvintetti: Raimo Sarkio (g), Seppo Rannikko (tsax), Erkki Valaste (dr), Erkki Seppä (b) ja Jaakko Salo (p). Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

Moniosaaja Jaakko Salo

Yhtiön menestyksen kannalta sittemmin niin ensiarvoisen tärkeän Jaakko Salon varsinainen läpimurto Scandia-Musiikin hovisovittajana tapahtui kuitenkin vasta seuraavana keväänä, kun Annikki Tähti levytti amerikkalaisiskelmän *Whispering* otsikolla *Kuiskaten* Salon svengaavana sovituksena. Monipuolisen pianistin kiinnityksestä vuonna 1957 kuilun partaalla keikkuneen yrityksen levytyspäälliköksi ja hovisovittajaksi voidaan kiittää nimenomaan Harry Orvomaata, joskin Salon varsinaisesti ”keksi” Paavo Einiö kahvila Primulan pianistin jakkaralta.

Viipurissa vuonna 1930 syntynyt Jaakko Salo oli aloittanut musiikkiharrastuksensa Varkaudessa, minne hän oli muuttanut perheineen kymmenvuotiaana sotaa pakoon. Ensikosketuksensa jazziin hän oli saanut jo sotalapsena Ruotsissa, ja juuri siellä hän oli myös aloittanut uransa 40-luvun lopulla keikkamuusikkona.

Palattuaan sodan jälkeen Varkauteen Salo jatkoi uraansa paitsi pianistina myös vibrafonistina paikallisissa yhtyeissä. Voitettuaan myöhemmin helsinkiläisen Jive Clubin Varkaudessa järjestämässä orkesterikilpailussa sovittaja- ja kapellimestari-sarjan hän oli siirtynyt pääkaupunkiin opiskellakseen yliopistossa musiikkitiedettä ja työskennelläkseen siinä sivussa lounaspianistina Primulan kahvilassa.

1950-luvulla Jaakko Salo soitti **Ronnie Kranckin** kvintetissä, joka siirtyi vuonna 1956 hänen nimiinsä. Yhtye esiintyi paitsi tanssitilaisuuksissa myös konserteissa ja radiossa, herättäen ansaitusti laajempaakin huomiota. Viisikon muista jäsenistä mainittakoon kitaristi **Raimo Sarkio** ja basisti **Erkki Seppä**, jotka kuuluivat Salon vakiomiehistöön myös hänen myöhemmissä levytyskokoontönsänsä.

Kun Salo pestattiin pari vuotta myöhemmin Scandia-Musiikin levytyspäälliköksi, hänestä tuli ennen pitkää yksi suomalaisen musiikkiviihteen merkittävimmistä uusista vaikuttajista. Häntä ei nähty kuitenkaan järin usein yhtiön vaatimattomassa ”pääkonttorissa” Hietalahdenrannassa, sillä hän viihtyi paremmin studiossa muusikkojen ja solistien sekä äänittäjänä toimineen Aarre Elon seurassa. Paikalla oli usein myös itse Harry Orvomaa, vaikka muut kokivat hänen läsnäolonsa oman kertomansa mukaan lähinnä häiritseväksi.

”Meillä oli melko selvä työnjako”, on Paavo Einiö muistellut Jaakko Salon reiviä yhtiössä (#3). ”Orvomaa ja Salo pitivät yleensä kaksistaan levytyspalaverit ja minun tehtävänäni oli metsästää ulkomaisia iskelmiä ja ostaa niihin kustannusoi-keudet. Työni kuvaan kuului myös pitää taiteilijoitamme ja äänityksiämme esillä radiossa, tv:ssä ja aikakauslehdissä.”

Niin tapahtuikin, sillä Einiöllä oli ainutlaatuisen läheiset ja kiinteät suhteet eri medioihin. Jo keväällä 1954 hän oli masinoinut orkesterinjohtaja Onni Gideonin kanssa suosituksen estradiohjelman *Iskelmäkarusellin*, jonka vakioesiintyjiin kuuluivat muun muassa Brita Koivunen ja Annikki Tähti uusine levytyskappaleineen. Samalta pohjalta syntyi myöhemmin ainoa Scandia-Musiikin tuottama kokoillan musiikkielokuva *Iskelmäkaruselli pyörii*.

Onni Gideonin kvintetti. Onni Gideon (b), Gusse Rössli (tsax), Wille Katz (dr), Herbert Katz (g) ja Harry Scheiman (p). Kuva: Ounamo / Helsingin kaupunginmuseo.

Scandia-musiikin esitykset taltioitiin 1950-luvulla etupäässä Helsingin uuden Kulttuuritalon konserttisalissa, jonka akustiikka oli erinomainen. Salin äänitarkkaamossa oli alun perin venäläisvalmisteinen laitteisto, mikä ei kuitenkaan tyydyttänyt Aarre Eloa. Sen vuoksi hän otti käyttöön itselleen tutumman **Evan Englundin** vanhan 6-kanavaisen mikserin ja tuunasi sitä erilaisin kotikutoisin konstein parhaan mahdollisen lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Tarkoituksenaan oli saada kotimaiset äänitteet kuulostamaan teknillisistä puutteista huolimatta mahdollisimman samanlaisilta kuin alkuperäiset, mikä onnistuikin useimmiten hämmästyttävän hyvin. Toivo Kärkeä ja Musiikki-Fazeria tämä puoli ei taas kiinnostanut juuri lainkaan, sillä se koettiin vain jonkinlaisena pakollisena pahana.

Miten hyvä iskelmä syntyy

Kolmikko Orvomaa, Einiö ja Salo yhdisti yhteinen kiinnostus jazziin, mutta olosuhteiden pakosta siitä puolesta harrastusta jouduttiin tekemään kompromisseja varsinaisessa leipätyössä. Sen vuoksi Jaakko Salon osaksi jäi alkuvaiheissa huoleh-

tia muun muassa **Sing Song Sisters** -nimisen laulutrion säestyksestä kopiolevytyksessä *Kaunis pesijätär* ja hoitaa pari **Veikko Tuomen** vähempimerkityksellistä taltiointirupeamaa.

Siinä sivussa Salolta ilmestyi omista nimissään pari instrumentaalihoitoa päivän suosikkisävelmistä, mutta niistä ei kannata mainita tämän enempää. Ne kun voidaan arvioida näin jälkeen päin lähinnä tyhjän studioajan täyttämiseksi varsinaisen leipätyön ohessa.

Scandia-Musiikin alkuaikojen sensaatiomainen menestys antoi levyarvostelijanakin tunnetulle veteraanimuusikolle ja harrastelijatoimittajalle **Mauno Maunolalle** aiheen udella artikkelissaan vuoden 1957 viimeisessä *Musiikkiviestissä* (#10) Paavo Einiöltä ja Harry Orvomaaalta, miten nämä vainuavat hyvän iskelmän työstettäväksi kotoiselle yleisölle. Kumppanukset vastasivat kysymykseen lehden mukaan näin:

”Ensinnäkin tutkimme tarkoin kaikki käsiimme saamamme amerikkalaiset alan ammattijulkaisut ja harkitsemme perusteellisesti niistä löytämiemme sävelmien menestymismahdollisuudet omilla markkinoillamme. Toiseksi emme elättele turhan korkeita taiteellisia ambitoita, vaan ajattelemme näin: Mitähän esimerkiksi herra Peltonen tai Virtanen tai kuka hyvänsä tavallinen kansalainen haluaisi kuulla saapuessaan päivän työstä uupuneena kotiinsa?”

Johtokaksikko toteaa haastattelussa päätyneensä arvioinneissaan yleensä onnelliseen lopputulokseen, mutta pettymyksiäkin on koettu. Esimerkkinä sellaisesta Einiö ja Orvomaa mainitsevat Annikki Tähtien levytyksen *Rakkaus*, minkä sovituksessa ja säestyksessä **George de Godzinsky** käytti suurta orkesteria. Erinomaisista puitteistaan huolimatta esitys ei kuitenkaan mennyt kaupaksi odotetulla tavalla.

Orvomaa ja Einiö arvelivat lehtijutussa syyksi epäonnistumiseensa sen, että he olivat yliarvioinut yleisön maun. ”Otimme siitä opiksemme”, he totesivat Maunolan mukaan. ”Niinpä olemme joutuneet tinkimään omista mielipiteistämme käyttäessämme moderneja kotimaisia taustoja.”

Tämä merkitsi tosiasiaa sitä, että Scandia-Musiikki turvautui äänityksissään säännönmukaisesti yksiin ja samoihin tuttuihin luottomuusikkoihin kuten Olli Hämen ja Onni Gideonin sekä sittemmin Jaakko Salon yhtyeitten jäseniin. Niinpä yhtiön tuottamat levytykset olivat pitkään sovituksellisesti tuoreempia kuin esimerkiksi sen pahimman kilpailijan Musiikki-Fazerin, joka tyytyi esitysten taltioinnissa perinteisemmän kotoisen tanssimusiikin viitottamiin puitteisiin.

Saavutetun listamenestyksen vuoksi ei ole mikään ihme, että Scandia-Musiikki ja sen edustamat taiteilijat olivat ylivoimaisesti parhaiten edustettuna tuon ajan suomalaisessa mediassa. ”Scandia oli pieni sinnittelijä, joka teki kiusaa, kun taas Fazer oli instituutio alalla,” on Juha Henriksson todennut (#9). Jaakko Salon mukaan Musiikki-Fazerilla uskottiinkin, että tuo inhottavan kilpailija kaatuisi muutamassa kuukaudessa – mutta miten sitten kävikään?

Topi Kärjen nerokas ideavarkaus

Kun iskelmälevyjen tuotanto rakentui 1950-luvulta lähtien paljolti juuri Einiön ja Scandia-Musiikin ansiosta enimmäkseen käännöskappaleiden varaan ja kotimaiset äänitteet pyrittiin toteuttamaan sovitustensa osalta mahdollisimman tarkkaan ulkomaisten alkuperäisesitysten malliin, koko ala ”amerikkalaistui” nopeasti. Scandian uuden Karusell-levymerkin tuotteista peräti seitsemän eri levytystä komeili helmikuussa 1958 samanaikaisesti Suomen äänilevyteollisuuden epävirallisessa Top 10:ssä.

Näistä äänitteistä kolme oli suomalaista ja neljä muunmaalaista – yhtenä ensin mainituista Laila Kinnusen kolmas täysosuma, alkujaan saksalainen elokuvaiskelmä *Afrikan tähti*. Vanhan Scandia-etiketin mainetta markkinoilla puolusti menestyksekkäimmin Annikki Tähti Jaakko Salon sovittamalla unkarilaisfoksilla *Budapestin yössä*, josta olikin tuleva pitkäksi ajaksi yhtiön varsinainen kesto-hitti.

Tässä vaiheessa jo oikeastaan yhtymäksi laajentunut Scandia-Musiikki keksi ostaa kustannusten säästämiseksi valmiita laulutaustoja Ruotsista, kuten kesällä 1958 suosikkilistoille nousseessa Eino Virtasen esityksessä *Buona sera, signorina*. Tällä yhtäläillä ”spagetti-” kuin ”jazziskelmäksikin” luettavalla levyllä säestyksestä huolehti Karusell-pomo Simon Brehmin orkesteri, vaikka sitä ei erityisemmin mainostettukaan ostajakunnalle.

Scandian kehittämät, lähinnä nuorille suunnatut ”jazziskelmät” valtasivat yhä suuremman huomion markkinoilla, joten Musiikki-Fazer ja Toivo Kärki eivät jääneet seuraamaan tapahtumia hiljaa sivusta. Niinpä Kärki työsti työnantajalleen elokuussa 1958 Eila Pellisen laulettavaksi venäläisromanssin *Kaksi kitaraa* samaan ”nuorisotyylisiin”.

Musiikkitoimittaja Jake Nyman on todennut teoksen *Suomi soi 4* (#14) listakatsauksessa teon olleen ”päivänselvä ideavarkaus”, mutta yhtä kaikki Kärjen oivallus osoittautui toimivaksi, sillä levytys keikkui viidettä kuukautta myyntitilastojen kärjessä. Sitä iloa ei kestänyt kuitenkaan järin pitkälle, sillä Jaakko Salon nykyaikaistama perinnefoksi *Katinka* syrjäytti sen listoilla Brita Koivusen tulkitsemana.

Samainen laulajasuosikki jatkoi voittokulkuaan vielä samana vuonna niin ikään Salon sovittamalla ilkkurisella amerikkalaiskäänöksellä *Mamma, mies tuijottaa minua* sekä Erkki Melakosken modernisoimalla venäläissävelmällä *Kassakpartio*, kun taas Laila Kinnunen puolusti Scandian sisarmerkin Karusellin jalansijaa markkinoilla italialaishitillä *Maliziusella*. Levymyyntilistojemme ulkomaisella puolella juhli edelleen Ruotsiin asettautunut italialaishurmuri Umberto Marcato, jolla oli parhaimmillaan vuonna 1958 samanaikaisesti kolme eri esitystä Suomen Top 10:ssä.

Brita Koivunen ja Eino Virtanen. Kuva: Alvar Kolanen / Eino Virtasen arkisto, Musiikkiarkisto.

Uusi studio ja äänittäjä

Paavo Einiö huolehti mediasuhteineen siitä, että hänen tuleva vaimonsa Brita Koivunen oli myös 1950-luvun päättyessä tukevasti pinnalla. Niinpä tämä nuorten kestopopmuusikko työntyi keväällä 1959 taas listaykköseksi aikaisemmalla tuotantotalolla, jota seurasi hieman myöhemmin vaihteeksi Karuselli-merkillä julkaistu amerikkalaishitti *Kuinka paljon rakkautta*.

Samaan aikaan Annikki Tähti jatkoi omaa menestystään kaihoisalla tulkinnallaan **Eino Partasen** hitaasta valssista *Kaunis on luoksesi kaipuu*. Laila Kinnunen oli hänkin yhä mukana leikissä vaihteeksi Scandia-merkille taltioimalla levytyksellään alkuperäisasussaan instrumentaali-iskelmänä tunnetuksi tulleesta sävelmästä *Pieni Kukkanen*. Tämä levymerkkien vaihtelu saman ”tallin” taiteilijoiden välillä oli sinänsä silkkaa yleisön hämäämistä, mutta onneksi se hiipui samalla kun koko vuosikymmenkin.

Scandia-Musiikkia kohtasi 1950-luvun lopussa odottamaton takaisku, kun tuotantovaiheeseen muutenkin kuin vain äänittäjänä aktiivisesti osallistunut Aarre Elo jätti paikkansa siirtyäkseen huolehtimaan Akkuteollisuus Oy:n uudesta Kai-vopuistoon rakennettavasta Electrovox-levytysstudiosta. Onneksi hänen tilalleen saatiin toinen työstään innostunut nuori alan ammattilainen **Jouko Ahera**, joka sopeutui hänkin erinomaisesti tuotantopäällikkö Jaakko Salon oikeaksi kädeksi.

”Ahera ja Salo kuuntelivat tarkalla korvalla alkuperäislevytyksiä ja pohtivat, miten tietty soundi oli teknisesti toteutettu”, tietää Juha Henriksson (#9) ”Asiaa hankaloitti suuresti se, että siihen aikaan ei ulkomaillaakaan voinut mennä ’kauppaan ostamaan’ uusia soundillisia innovaatioita, vaan kyse oli useimmiten äänittäjien rakentamista uniikkilaitteista.”

Kaksikko hankkikin studioonsa uusia laitteita etupäässä ulkomaanmatkojensa yhteydessä – joskus tietämättä mitä kaikkea niillä saakaan aikaan. Onneksi Einiön ja Orvomaan hyvät suhteet ulkomaisiin levy-yhtiöihin takasivat, että jotkut laitteet saatiin edullisesti käytettynä ja jotkut muuten sopuhintaan. Näillä eväillä saatiin aikaan sellainen lopputulos, että kotimaiset kilpailijat ja virkaveljet saattoivat vain kadehtia.

Scandia-Musiikin varsinaisena studiona Alvar Aallon suunnittelemissa Kulttuuritalossa toimi vielä siinä vaiheessa talon suuri konserttisali, vaikka sillä oli paljon muutakin käyttöä. Esimerkiksi **Radion sinfoniaorkesteri** käytti sitä harjoitus- ja esiintymispaikkanaan, mikä rajoitti äänitysaikoja. Äänittäjävaatimattomine tallennuslaitteineen oli sijoitettu ikkunan taakse sivuhuoneeseen, mikä hankaloitti sekin omalta osaltaan tuotantoprosessia.

Tilanne parani kuitenkin siltä osin oleellisesti, kun talon kellarikerroksessa sijainnut entinen elokuvateatteri saneerattiin vuonna 1964 isäntien kustannuksella Scandian ikiomaksi äänitysstudioksi. Mutta palataan siihen tuonnempana.

Kolmas K ja laulava missi

1950-luvun vetäessä viimeisiään Scandian taiteilijakaartiin ilmaantui Annikki Tähten, Laila Kinnusen ja Brita Koivusen kilpasiskoksi kolmas kova K: Musiikki-Fazerilta ”Mosse” Vikstedtin johtaman RCA-Discophonin kautta loikanut – tai oikeamminkin houkuteltu – ladylike Vieno Kekkonen. Hän oli ehtinyt saavuttaa jo vakiintuneen jalansijan Toivo Kärjen leirissä, joten tapahtunutta ei seurattu ymmärrettävästi sillä suunnalla suohein silmin.

Teatterikoulutuksen saaneen Kekkonen ensilevytyks uusille isännille oli Saukki Puhtilan sanoittama ja Salon sovittama hidas slaavilaisvalssi *Aron lempeä*, jota seurasi saman henkinen *Hiljaa virtaa joki*. Odotukset näiden taltiointien suhteen olivat kovat, sillä yhtiön tuotantotiimi uskoi vielä vuosikymmenen päätyessä vankasti slaavilaisen melankolian vetovoimaan.

Vaalea Vieno ei pystynyt kuitenkaan täyttämään häneen kohdistettuja kauppallisia toiveita, vaikka kunnostautui julkisuudessa suosittuna ja työllistettynä televisioesiintyjänä. Yhtenä syynä hänen heikohkoon menestykseen uuden työnantajansa palveluksessa voitaneen pitää heti kohta viilenneet välit Scandian kaikkivoipaan toimitusjohtajaan Harry Orvomaahan, joka ei suvainnut uuden suojattinsa seurustelua ja sitä seurannutta avioliittoa toimittaja **Eero Saurin** kanssa.

Niinpä Vieno Kekkonen jättäytyikin heti kohta avioiduttuaan pois julkisuudesta ja keskittyi perheenäidin rooliin. Saatuaan lapsensa kyllin vanhoiksi hän palasi estradeille Brita Koivusen ja Pirkko Mannolan kanssa, ja myöhemminhän ensin mainitun tilalle tuli **Marjatta Leppänen** – joka avioitui myöhemmin Jaakko Salon kanssa.

Vuoden 1959 lopussa Scandia-musiikin kylkiäiseksi perustettiin jälleen uusi, osin ruotsalaisrahoitteinen äänilevy-yhtiö: **Nor-Disc**. Se toimi samoissa tiloissa kuin emoyhtiönsä ja sen toimitusjohtajaksi nimitettiin Paavon pikkuveli **Antti Einiö**. Yrityksen ensimmäiseksi taiteilijaksi pestattiin ex-missi Pirkko Mannola, joka oli ehtinyt tehdä ensimmäisen taltiointinsa *Minä rakastan sinua*, *Gabriel* edellisvuonna Levytukulle. Kyseessä oli suomalainen versio kanadalaisen teini-idolin **Paul Ankan** täälläkin suuren suosion saavuttaneesta hitistä *Diana*.

Jo valmiiksi julkisuudessa paistatelleen kaunottaren debyyttiesitykseksi Nor-Discille oli valittu marraskuussa 1959 latinalaisamerikkalainen bolero *Los cinco minutos* eli Erkki Melakosken sovittamana ja ”Saukki” Puhtilan tekstittämänä ikuistettu *Viisi viimeistä minuuttia*. Einiön veljekset huolehtivat siitä, että tapahtuma herätti laajaa huomiota lehdistössä, mutta itse äänite ei menestynyt kaupallisessa mielessä mainittavammin.

Vasta Mannolan seuraava yritys – niin ikään Melakosken ja Puhtilan työstämä – nimellä *Autoajelulla* tammikuun alussa seuraavana vuonna levytetty samba *La Mucura* teki tulokkaasta varteenotettavan iskelmätähden. Hänen varsinaisena läpimurtonaan tällä osa-alueella voidaan pitää myöhemmin samassa kuussa Eino Virtasen sovittamana tallennettua esitystä *Kuinka rakkaus alkoi*, minkä pohjana

oli Paul Ankan hitti *Adam and Eve*. Se varmisti Pirkko Mannolan aseman nimen-
omaan nuorison suosikkina.

Pirkko Mannola 1958. Kuva: Monifoto Oy / Helsingin kaupunginmuseo.

60-luvun uudet tuulet

1960-luvun alku oli yleisesti ottaen yhdenlainen taitekohta suomalaisen musiikkiviihteen historiassa, kuten kulttuurihistorioitsija Peter von Bagh on todennut *Iskelmän kultaisessa kirjassa* (#1): ”Jollakin hyvin perustavalla tavalla tuo maailma oli muuttumassa todellisuudesta muistojen maisemaksi. Uudet muodit toivat uudet mytologiansa, joiden suurellisuudelle ei aina ollut katetta.”

Luonnollisesti tämä murros heijastui myös musiikkiviihteessä, kuten von Baghkin on havainnoinut: ”Oli ymmärrettävää ja luonnollista, että vanha kaike-
nikäisten yhteinen ’yleisiskelmä’ murentui”, hän jatkaa. ”Odotettavissa olevaa oli sekin, että uudet laulut eivät tulleet yksin, vaan lyhyiden muotiaaltojen saattelemana...”

Alkuvuoden 1960 suomalaisia levymyyntitilastoja ei ole saatavilla, mutta Scandia-Musiikin tuolloisia hittejä olivat ainakin Brita Koivusen *Käy tanssimaan* ja Laila Kinnusen *Marina*. Ensin mainittu iskelmä muuten pohjasi Harry Orvomaan ”keksimään” vanhaan juutalaiseen klezmer-sävelmään, josta Jaakko Salo oli ottanut mukaan sovitukseensa vain ensimmäisen osan.

Keväämmällä Koivunen nähtiin listoilla humoristisella esityksellään *Mua lemmitkö vielä, Kustaa?*, alkujaan *Är du kär i mig ännu, Klas-Göran?* Annikki Tähti jatkoi puolestaan levytyksellään *Yksinäinen kylä* menestyksekkääksi osoittautunutta venäläisten romanssiensa vanaa, kun taas Laila Kinnunen valloitti ihailijansa tunnelmallisella tulkinnallaan vuoden italialaissävyisestä euroviisusta *Romantica*.

Myös kustannusosalalla tapahtui, sillä juuri vuonna 1960 lehtikioskeihin ilmaantui – tosin huomattavasti myöhästyneenä – uusi, lähinnä nuorisolle suunnattu musiikkilehti: *Iskelmä*. Sen kantta somisti värivalokuva Pirkko Mannolasta ja sen kustantajaksi mainittiin Scandian sisar- tai tytäryhtiö **Rytmi-musiikki Oy**. Päätoimittajaksi ilmoitettiin Paavo Einio ja toimitussihteeriksi hänen vanha jazzin harrastajakaverinsa **Jaakko Jahnukainen**, joka ryhtyi siinä sivussa isännöimään uutta *Levyraati*-nimistä musiikkiohjelmaa tekkareiden perustamassa Tesvisiossa.

Jo lehden ensimmäisestä numerosta kävi selvästi ilmi, että kysymyksessä oli Musiikki-Fazerin *Musiikkiviestin* kilpailijaksi suunnattu Scandian oma mainosjulkaisu. Niinpä *Iskelmässä* esiteltiin heti pelinavaukseksi kaksi yhtiön uutta vetonaulaa: rumpaliveteraani **Kullervo Linnan** luotsaama **Humppa-Veikot** sekä amerikkalaisen **The Chipmuncks** -nimisen trikkimuodostelman suomalaisen vastine **Saukki & Oravat**.

Vanhoista ammattimuusikoista koottu Humppa-Veikot oli putkahtanut esille radion Kankkulan kaivolla-nimisen hupailuohjelman kautta. Yhtyeen laulusolistina toimi ”kippari” **Teijo Joutsela** ja esikoiskiekon ohjelmiston muodostivat 30-luvun schlaagerit *Petsamo* ja *Uraliin*. Saukin ja Eino Virtasen esittämien fiktiivisten oravien levydebyyttinä kuultiin Puhtilan ja Salon moderni lastenlaulu *Jöröjukka-rock*.

Viimemainittua levytystä voidaan pitää ennen muuta äänittäjä Jouko Aheran taidonnäytteenä, sillä taltiointi syntyi silloisissa oloissamme ainutlaatuisena kah-

Levyraati. Mukana vasemmalta Jaakko Jahnukainen, Margaretha Mutreich, Mauno Maunula, Eeva Kaste ja Jouko Eräkare. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

den eri nauhurinopeuden keskinäisenä manipulaationa. Käytännössä tämä tapahtui jokseenkin niin, että puheosuudet ja säestys tallennettiin normaalisti, mutta oravien panos ympättiin sitten mukaan kaksinkertaisella nopeudella. Salo ja Aherra ovat todenneet tämän taltiointitavan olleen tuolloisissa oloissa huomattavasti vaikeampaa ja työteliäänpää kuin mitä näin jälkeinpäin voisi olettaa.

Valkokankaalla ja kuvaruudussa

Heinäkuussa 1960 sai Helsingissä ensi-iltansa myös Scandia-Musiikin ensimmäinen ja ainoaksi jäänyt kokoillan elokuva, Aarre Elon käsikirjoittama ja toimitusjohtajan Harry Orvomaan ohjaama *Iskelmäkaruselli pyörii*. Varsin heppoinen tarina oli lainannut nimensä Paavo Einiön aiemmin junailemalta suositulta estradiohjelmalta, ja sen kaikki esiintyjät olivat sankari **Tommi Rinnettä** lukuun ottamatta yhtiön omia levyartisteja. Elo on luonnehtinut muistelmateoksessaan *Elon aika* (#4) lopputulosta lähinnä koomiseksi, mutta niinpä filmin tuotto ei peittänytään koskaan menoja.

Elokuvaa huomattavasti tärkeämpiä yhtiön taiteilijoiden ja tuotteiden markkinointivälineitä olivat Paavo Einiön tuottamat tai muuten junailemat radio- ja

televisio-ohjelmat. Mainittakoon niistä vuosina 1960–67 Yleisradion TV2:a edeltäneessä Tesvisiossa esitetty *Nuorten tanssihetki*, sitä pari vuotta aikaisempi radio-sarja *Kaleidoskooppi* ja myöhemmin vuosina 1970–85 silloisessa Mainostelevisiossa pyörinyt *Lauantaitanssit*.

Einiöllä riitti aikaa ja tarmoa hoitaa kaiken tuon ohessa myös varsinainen päivytyönsä sekä järjestää siinä sivussa mahtavia jazzkonsertteja! Hänen arvonsa ja merkityksensä Scandia-dynastian markkinointiguruna olikin tätä taustaa vasten tarkasteltuna ensiarvoisen tärkeä. Einiön ansiota oli myös, että vanhat mestarit Olavi Virta ja Georg Malmstén kiinnitettiin vuonna 1960 Scandia-musiikin taiteilijakaartiin.

Edellisen vuosikymmenen lopulla pahemman kerran alkoholisoitunut Virta löytyi Veikkolan parantolasta, mistä Einiön oikeaksi kädeksi sekä *Iskelmä-* ja *Rytmi-*lehtien toimitussihteeriksi Jahnukaisen jälkeen pestattu **Erkki Pälli** nouti hänet takaisin Helsinkiin. Harry Orvoma ei ollut täysin vakuuttunut huonokuntoisen laulajan menestymismahdollisuuksista nykytilassaan, koska Olavi Virta oli hänen mielestään ”jo huutanut äänensä piloille” (#5).

Yhtiökumppaninsa painostuksesta Orvoma pyysi kuitenkin Jaakko Saloa lauttamaan Virralla muutamia aikaisempia suosikkinumeroitaan pienen kokoonpanon säästyksellä. Salokin on kertonut suhtautuneensa pyyntöön aluksi skeptisesti, sillä entinen iskelmäkuningas oli hänen mukaansa ”Levytyksessä levyttänyt liian paljon ja kirjavasti. Siinä oli jo inflaation makuu” (#5).

Niinpä Scandialle haluttiin etsiä Olavi Virran uusissa 60-luvun levytyksissä jotakin vähän erikoisempaa, koettaa kepillä jäätä. Ensimmäisenä taltioitiin ikään kuin yhtiön kasvojen säilyttämiseksi Nor-Disc-merkillä julkaistu italialaisiskelmä *Guarda che luna* eli suomalaisittain *Hopeinen kuu*. Tämän kokeilun onnistuminen sai heti epäilijät luopumaan siihenastisista epäluuloistaan laulajaveteraanin suhteen. ”Vanhan mestarin astuttua levytystudioon Salo huomasi välittömästi hänen valtavan ammattitaitonsa iskelmien tulkitsijana”, summaa Juha Henriksson (#9).

Syksymmällä 1960 Virta ikuisti hienon tulkintansa amerikkalaisävelmästä *Girl in the Wood*, Puhtilan käännöksenä *Tyttö metsässä*, ja saman singlen kääntöpuolelle puristetun Eino Virtasen sovituksen *Sydänsuruja*, jossa **Erkki Junkkari-nen** esittää legendaarisen vihellyssoolon.

Kaikki kolme edellä mainittua Olavi Virran esitystä ovat osoittautuneet niihin kohdistetun satsauksen arvoisiksi ja sittemmin suomalaisen iskelmämusiikin ikivihreiksi. Jaakko Salo luonnehtikin myöhemmin yhteistyötään kyseisen solistin kanssa eräänlaiseksi ”laulamisen korkeakouluksi”, jossa hän oppi paljon suomen kielen käytöstä iskelmämusiikissa (#9).

Toinenkin onnistunut comeback

Ennen edellä mainittuja Virran levytyksiä ehdittiin ikuistaa Nor-Disc-merkille Lailan isosiskon **Ritva Kinnusen** tulkinta ranskalaisen **Edith Piafin** listahitistä

Milord, sekin tietysti ”Saukki” Puhtilan sanoittamana ja ”Jakke” Salon sovittamana. Kappaleen alkuperäisversio nähtiin syksyllä 1960 Suomen suosikkitilaston kärjessä ja sen kotimainen muunnelmä kahdeksantena, välissään muun muassa Brita Koivusen kesällä Scandia-merkille levyttämä, itämaisittain sävytetty *Mustapha*.

Vuoden 1960 lopussa Scandia-Musiikki pestasi kaartiinsa Virran lisäksi toisen suomalaisen musiikkiviihteen ikonin, *Laiva on lastattu* -nimisessä ohjelmassa Tesvisiossa comebackinsa tehneen Georg Malmsténin. Hän oli lopettanut yhteistyönsä PSO:n kanssa pari vuotta aikaisemmin ja ollut loukkaantumisen vuoksi poissa estradeilta, mutta joulukuussa 1960 hän palasi studioon omien sävellystensä *Muistelo* ja *Eila* merkeissä, Erkki Melakosken huolehtiessa sovituksista ja säestyksestä.

Kansan suussa ”Molli-Jorina” tunnetun veteraanin uusi tuleminen suuren yleisön tietoisuuteen nosti suosioon myös hänen televisio-ohjelmaansa varten säveltämänsä *Tessalonika*-valsin, joka levytettiin Jaakko Salon sovittamana. Sävelmän tarttuvuutta kuvastaa hyvin se, että tv-ohjaaja **Matti Elon** mukaan jopa ”teknikan väki, kuvaajat ja valaistumiehet lauloivat spontaanisti mukana, kun Malmstén esitti kappaleensa” (#9).

”Olin mukana neuvotteluissa, joiden tuloksena Malmstén möi Scandialle noin 30 entuudestaan kustantamatonta sävellystään, joiden pianonuotit julkaistiinkin hyvin nopeasti”, muistelee Paavo Einiö (#3). Näiden vasta tässä vaiheessa ikuisnettujen kappaleiden joukossa olivat muun muassa beguinet *Kolme pientä sanaa* ja *Senja* – ”Sörkän Sibeliuksen” ensimmäiset aikaansaannokset tässä eksoottisessa rytmisessä.

Georg Malmsténin uudet levytykset todistivat, että suomalaisen iskelmän Grand Old Man oli yhä täydessä terässä. ”Iskelmälaulajissa on tietysti hyvinkin laaja skaala”, Jaakko Salo on todennut (#9). ”Georg Malmstén oli yhdessä ääripäässä, kun hän oli oopperakoulutuksen saanut. Ja suuri maestro, jolla oli mittava sävellystuotanto.”

Mutta äänitealaa leimasi meilläkin aivan uudenlainen turbulenssi, kuten **Peter von Bagh** havainnoi alan kotimaiseksi raamatuksi muodostuneessa *Iskelmän kultaisessa kirjassa* (#1). Tämä käyttömusiikin uusi hektisyys käy hyvin ilmi vuoden 1961 suosikkitilastoista, sillä listan kärkihitit vaihtuivat neljän viikon välein aina syyskuuhun saakka.

Scandia-Musiikki menestyi noiden epävirallisten myyntimittausten mukaan kuitenkin vähintään kohtuullisesti, kun jo helmikuun Top 10:ssä komeili samanaikaisesti sekä Seija Karpion *Novgorodin ruusu* että Brita Koivusen *Neiti Sievänen ja minä*. Tästä huolimatta tilastot kertoivat vääjäämättä, että nuorison suhteen yhtiö oli auttamatta putoamassa kolkasta.

Tilannetta päätettiin kohentaa pestamalla rocklaulun mestaruuskisoissa toiseksi sijoittunut **Timo Jämsén** levyttämään helmikuussa -61 **Elvis Presleyn** hitti *Are You Lonesome Tonight* suomeksi. Sauvo Puhtilan tekstittämänä ja Eino Virta-

Georg ja Ragni Malmstén 1963. Kuva: Helge Heinonen / Helge W. Heinosen kokoelma, JOKA Journalistinen kuva-arkisto, Museovirasto.

sen säästyksellä otsikon *Jäitkö yksin sä nyt* saanut esitys ei ollut rockia eikä yltänyt aivan listoille asti, mutta nuori laulajalupaus oli joka tapauksessa tervetullut vahvistus yhtiön kovin naisvoittoiseen ja uhkaavasti vanhentuvaan solistikaartiin.

Valoa ikkunassa?

Kesäkuun 1961 Suomen suosikkilistoissa keikkui ykkösenä Koivusen huhtikui-nen tanssihitti *Sucu Sucu*, ja heinäkuussa vastaavalla paikalla nähtiin Olavi Virran edelliskuussa Nor-Disc-merkille taltioima näkemys Tanskan romanttisesta eurovisiosävelmästä *Angeliq*ue. Maestro oli siis osoittautunut häneen kohdistettujen toiveiden arvoiseksi, vaikka hänen elämäkertansa mukaan ”Scandia ei näyttänyt aivan tietävän, mitä olisi tehnyt Virralle. Mestarille ei löytynyt oikein sopivaa kategoriaa.” (#8.)

Scandian merkittävin tuote edellä mainitulla listauksella taisi olla silti Laila Kinnusen jo helmikuussa levyttämä beguine *Valoa ikkunassa* – sittemmin historialliseksi osoittautunut **Eino Hurmeen** sävelmä, jonka myötä primadonnamme edusti Suomea Eurovision laulukilpailun finaalissa Ranskan Cannes’ssa. Kiekon kääntöpuoleksi oli ympätty karsinnassa **Kai Lindin** laulamana neljänneksi sijoit-

tunut **Kari Tuomisaaren** sävellys ja sanoitus *Pikku ikkuna*, nyt Virtasen sovittamana ja Kinnusen tulkitsemana.

Itse sävelmä sivuutettiin lähes huomiotta, mutta Tuomisaaresta itsestään tuli Scandia-Musiikin uusi ”hovisanoittaja” Sauvo Puhtilan jälkeen. Mitä taas Laila Kinnuseen tulee, niin hän oli osoittautunut paitsi lahjakkaaksi myös erittäin monipuoliseksi ja valovoimaiseksi laulajaksi, joka pystyi tulkitsemaan bravuurilla kaikenlaista ohjelmistoa kansanlauluista jazziin, vieläpä useammalla eri kielellä venäjältä afrikaansiin.

Siksi ei ollut mikään ihme, että Kinnusesta oli kehkeytynyt suosittu esiintyjä paitsi äänilevyllä myös niin kuvaruudussa kuin valkokankaallakin – ja sitten siis vielä maamme ensimmäinen euroviisuedustaja. Sinänsä linjakas ja tyylikäs ensimmäinen euroviisumme ei yltänyt koskaan myyntitilastoissa aivan kärkisijoille, vaikka se roikkui sinnikkäästi äänilevyjen Top 10:ssä lokakuuhun 1961 asti.

Muutenkin Scandia-rypäs tuntui jääneen hieman paitsioon kotimaisen tuotantonsa suhteen, sillä suosikkilistoilla näyttivät juhlivan kilpailijat. Oliko Davidin ja Goljatin välinen taisto kääntynyt sittenkin jälkimmäisen eli Musiikki-Fazerin voitoksi, kuten niin monet olivat jo aikaa sitten ennustaneet?

Tilanne vaikutti kuitenkin jo marraskuussa yhtiön johdon kannalta valoisammalta, kun listan kakkoseksi oli noussut moderniksi lastenlauluksi luonnehdittava Brita Koivusen laulama saksalaislähtöinen *Der Alte Mohikaner*, Tuomisaaren tekstittämä *Viimeinen mohikaani*. Kymmenentenä nähtiin Harry Orvomaan uuden sensuellin solistilöydön **Maria Lessigin** brasilialaislähtöinen festivaalisamba *Brigitte Bardot*, mikä oli ehtinyt valloittaa jo puoli läntistä Eurooppaa.

Näistä hetkellisistä ilonaiheista huolimatta Scandia-Musiikissa etsittiin edelleen uutta linjaa ja poukkoiltiin tuotannossa epämääräisesti sinne tänne. Ilmeisesti juuri tästä syystä innostus lapsille ja lapsenmielisille suunnattuun ohjelmistoon jatkui Brita Koivusen aiemmin mainitun singlen toiseksi esitykseksi tallennetulla ja sittemmin alan klassikoksi muodostuneella amerikkalaisella rallatuksella *Frog Went a-Courting*, suomalaisittain *Saku Sammakko*. Samaa menestykselliseksi suuntausta edusti niin ikään syksyllä -61 Laila Kinnusen taltiointi *Molla-Maijan tanssi*, alkuaan *Dance with the Dolly*.

Radiosta ja televisiosta tutut

Radion suositusta hupailuista Kankkulan kaivolla tuttu **Tippavaaran isäntä** alias näyttelijä **Oke Tuuri** ikuisti juuri ennen vuodenvaihdetta 1961–62 Humpapa-Veikkojen avustamana saksalaisen marssifoksin *Pigalle*, mikä nousi radiotoimittaja **Aune Ala-Tuuhosen** tekstittämänä myyntitilastoissa seuraavana keväänä aivan kärkisijoille. Samainen radio-ohjelmien sarja oli nostanut uudelleen suosioon myös vanhan 1930-luvun nostalgisen musiikkityylin, jota ryhdyttiin kutsumaan humpaksi ja jonka vankimmaksi sanansaattajaksi osoittautui juuri kyseinen rumpaliveteraani Kullervo Linnan luotsaama yhtye.

Kansaan uponneen nostalgisen tanssilajin uusi tuleminen ei sujunut aivan kitkatta, sillä Linna ja pianisti **Asser Fagerström** ehtivät käydä julkisuudessa melkoisen kiistan siitä, kenelle kunnia humpan renessanssista kuuluu, ennen kuin tilanne rauhoittui Humppa-Veikkojen ja Scandia-musiikin hyväksi. Pian muutkin tuottajat tajusivat puuttua peliin ja ruveta haalimaan oman osansa kakusta.

Samanlaista nostalgian nälkää tyydyttivät myös Brita Koivusen ”uusvanha” *Josef*-vuodelta 1962 sekä siskosten Laila ja Ritva Kinnusen vuotta myöhempi duettolevytys *Pojat*, joiden takana oli Paavo Einiön kehuman ”hittinenän” omannut Harry Orvomaa. Hän oli ”jazzmies, jonka juuret olivat syvällä venäjänjuutalaisessa kulttuurissa”, **Tero Heinänen** arvioi teokseen *Suomi soi 1* (#5) sisältyvässä artikkelissaan ”Alla venäläisen kuun”.

Heinänen jatkaa: ”Niinpä hän [Orvomaa] ideoi vanhoista Ukrainan ja Valko-Venäjän lauluista onnistuneesti jazzahtavia mollifokseja Jaakko Salon sovittavaksi.” Tähän kategoriaan voidaan lukea myös Kinnusen sisarusten esitys *Sä kaunehin oot* eli amerikanjuutalainen *Bei Mir Bist Shein*, joka oli tullut tunnetuksi Yhdysvalloissa jo 1940-luvulla **Andrews Sisters** -yhtyeen tulkitsemana.

Scandia oli jämähtänyt muutamasta nuorennusyrityksestään huolimatta pahemman kerran vanhojen kassamagneettiensa varaan, mutta syksyllä 1961 järjestetyn koelaulutilaisuuden kautta oli löydetty uusi laulajalupaus: useissa iskelmäki-soissa rutinoitunut **Reijo Taipale**. Hän pääsi tekemään esikoislevyensä seuraavana keväänä tulkitsemalla vanhan tutun klassikon *Aila*-tangon Jaakko Salon sovittamassa asussa.

Esitys herätti myönteistä huomiota kansan keskuudessa, minkä vuoksi tämä entinen metsuri sai jo lokakuussa samana vuonna ikuistettavakseen **Unto Monosen** tangon *Satumaa*. Taltiointi nousi listoille seuraavan vuoden puolella ja helmikuussa 1962 komeasti ykköseksi, joten Olavi Virralle oli löydetty arvoisensa manttelinperijä.

Taipaleen Satumaa pysyi sitkeästi kymmenen eniten myydyn levytyksen joukossa aina seuraavaan syksyyn saakka, patinoituen sen jälkeen todelliseksi evergreeniksi lajissaan. ”Sen jälkeen tango ei ollut enää vain yksi monista tanssilajeista, vaan tanssiyhtyeet tahtoivat tulla tunnetuksi nimenomaan tango-orkestereina”, toteaa Juha Henriksson kirjassaan *Musiikki: Jaakko Salo* (#9).

Anki vai Anki?

Kevään 1962 kotimaisiin listasuosikkeihin kuului Scandia-Musiikin osalta taitava lauluyhtye **Four Cats** mukaansa tempaavalla levytyksellään sokean amerikkalaisen jazzmuusikon **Ray Charlesin** hitistä *Hit the Road, Jack* eli suomalaisittain *Painu pois, Jack*. Esitys takasi nuorekkaalle mutta taitavalle kvartetille kärkisijan ja sen myötä näkyvyyttä vuosikymmeniksi eteenpäin.

Keikkaupa maaliskuun -62 iskelmälistan hännillä myös laulava missi Pirkko Mannola saksalaislähtöisellä numerollaan *Der Mann im Mondt* eli *Kuu-ukko*, jon-

ka hän ikuisti myös alkuperäiskielellä sikäläisille markkinoille. Kuukautta myöhemmin täkäläiseen äänilevyjen Top 10:een oli hivuttautunut Koivusen uusi tanssihitti *Happy José*, suomalaisittain *Hauska José*, joka pysytteli siellä kesään saakka.

Heinäkuussa -62 kotoisissa äänilevyjen myyntitilastoissa oli kivunnut kolmanneksi uusi helsinkiläinen Scandia-komeetta **Ann Christine** – sukunimeltään **Nyström**. Hänen soivana käyntikorttinaan toimi Salon modernisoima ja Tuomisaaren sanoittama venäläissävelmä *Lalaika*, viihtyäkseen listoilla aina marraskuuhun asti. Neito tunnettiin ystävä- ja ihailijapiirissään lempinimellä Anki, kuten myös kilpailevan yhtiön taiteilijakaartiin kuulunut **Agneta Lindqvist**.

Soppahan tästä tietysti syntyi, aiheuttaen taustavoimilleen ylimääräistä päänvaivaa. Jopa lehtien palstoilla käytiin pitkään kissanhännänvetoa siitä, kumpi heistä oli oikeutettu esiintymään julkisuudessa ja keikoilla tuolla taiteilijanimellä, kunnes kiista päättyi lähinnä Harry Orvomaan neuvottelutaidon ja sitkeyden ansiosta jälkimmäisen hyväksi.

Kuvaruudussakin käytiin samanaikaisesti omaa kilvoitteluaan yleisöstä, sillä televisiolla oli Suomessa 60-luvun alkupuolella yhä suurempi merkitys uusien äänilevyjen markkinoinnissa. Se heijastui vahvasti Scandia-Musiikin toiminnassa, koska sillä oli lähinnä Paavo Einiön ansiosta suorastaan valta-asema tällä saralla. Televisioyhtiöt puolestaan arvostivat kevyen musiikin pohjalle rakennettuja ohjelmia, sillä ne olivat edullisia tehdä ja kiinnostivat katsojia niissä esiintyneiden tunnettujen iskelmätahtien ansiosta.

Mainos-TV:n vetonaulana olivat kuukausittain esitettävät TV-tanssiaiset, joita isännöivät ja emännöivät vuorotellen Jaakko Salon yhtye laulusolistinaan Vieno Kekkonen sekä Eino Virtasen yhtye vokalistinaan Brita Koivunen. Teekkareiden perustamassa Tesvisiossa katsojien suosiosta kilpailivat Paavo Einiön amerikkalaisen *Band Standin* pohjalta ideoima *Nuorten tanssihetki* ja Georg Malmsténin vetämä *Laiva on lastattu*.

Yleisradion alaisuuteen perustetussa Suomen televisiossa lähetettiin useita vuosia viihdetuokio nimeltä *Kuukauden suositut*, vakioesiintyjinä Laila Kinnunen ja Erkki Melakosken orkesteri. Lisäksi nähtiin joukko erillisiä ohjelmia, joihin oli ympätty musiikkia – usein kevyttä sellaista.

Suuri tangobuumi

Vuoden 1962 jälkipuolisko sujui muuten Scandia-musiikin osalta lähinnä rutiniinomaisesti, ulkomaisten äänitteiden muodostaessa valtaosan yhtiön myynnistä. Kotimaisen tuotannon harvoin ilonaiheisiin kuului Laila Kinnusen Erkki Melakosken säestyksellä sekä suomeksi että venäjäksi levyttämä, Jaakko Salon modernisoima kaihoisa vanha valssisävelmä *Mandshurian kummut*.

Yhtiön hitteihin voitiin lisätä edellä mainitun onnistumisen lisäksi seuraavana keväänä listoilla nähty hupaisa käännösesitys *Arabi-Ahab* - alkujaan *Ahab the Arab*, josta vastasi siihen asti näyttelijänä kunnostautunut **Ismo Kallio**. Muuten

Four Cats. Vasemmalta Kai Lind, Esa Laukka, Kai Ruohonen ja Pentti Lasanen. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

Orvomaa ja kumppanit luottivat edelleen vanhaan hyväksi havaittuun konseptiin eli naissolistien suosioon ilman mainittavampia uhkayrityksiä, vaikka tangobuumi teki tuloaan.

Scandiassa oli keskitytty niin sanottuihin jazziskelmiin, koska ne soveltuivat niin hyvin yhtiön naissolistien tulkittaviksi. Tangot ja muu perinteisempi musiikkiviihde oli jätetty suosiolla Musiikki-Fazerin ja Toivo Kärjen kontolle, koska sillä taholla oltiin vahvoja kyseisellä saralla.

”Monet uudet mieslaulajat profiloituivat yleisön silmissä tangolaulajiksi, vaikka he olisivat esittäneet muutakin musiikkia,” havainnoi Juha Henriksson (#9). ”Muusikkojen keskuudessa alettiin puhua niin sanotusta tangorajasta, joka kulki Suomen poikki suunnilleen Kotkasta Vaasaan. Tämän rajan pohjoispuolelle ei tanssiorkestereilla ollut menemistä, jollei huomattava osa yhtyeen ohjelmista koostunut tangoista.”

Scandia-Musiikin tuotantopäällikkö Jaakko Salo ei silti nyrpistänyt nenäänsä tangollekaan, olihan sillä ollut vankka sija hänen muusikkohistoriassaan. Lisäksi hän oli oppinut Lasse Pihlajamaan kanssa työskennellessään, että aidon argentiinalaisen tangon vapaampi rytmikäisyys erosi huomattavasti meillä Suomessa perinteisesti harrastetussa ja muun muassa Toivo Kärjen edustamasta saksalaisperäisestä ”marssitangosta”.

Reijo Taipaleesta oli löydetty Scandiassa lahjakas seuraaja Olavi Virralle, mutta vanha maestro itsekin oli yhä hyvässä levytysiskussa. Sattui vain niin ikävästi, että hän jäi vuoden 1962 lopulla kiinni rattijuoppoudesta ja joutui sovittamaan rangaistustaan Seutulan lentokenttätöyömaalle. Jaakko Salo oli jo ehtinyt varata Virralle studioaikaa uusia levytyksiä silmällä pitäen, mutta laulajalle ei myönnetty rangaistuslaitoksesta lomaa sitä varten.

Paavo Einiö on kertonut muistelukirjassaan (#3) jatkosta seuraavasti: ”Niinpä eräs hänen kavereistaan kätki laulajamme pakettiautoon, jolla vietiin pyykkää kaupunkiin. Ola pudotettiin Kulttuuritalon studiolle ja muutamassa tunnissa 12. helmikuuta 1963 hän lauloi unohtumattomat levytyksensä Kun ilta ehtii ja Anabella. Kun pyykkiauto palasi iltapäivällä Seutulaan, oli laulaja taas mukana.”

Einiö on huomannut osoittaa osan kehuistaan myös tärkeälle mutta ulos päin vaatimattomalle taustahahmolle: ”Sovituksia näihin Virran Nordisc-levytyksiin teki useampikin ammattimies, mutta eiköhän sittenkin onnistumisien taustahahmo ollut yksi kevyen musiikkimme suurimmista guruista – Jaakko Salo valvoi kaikki äänitykset, laulutukset ja miksausukset.”

Olavi Virran kuokkiessa yhä lentokenttätöyömaalla Scandian studiossa ahkeroi samaan aikaan toinen nuorempi tangospesialisti: Musiikki-Fazerilta valmiina listatähtenä kilpailijan leiriin ”ryöstetty” **Eino Grön**. Hän sai tehtäväkseen kotimaisen version belgianitalialaisen **Rocco Granatan** menestysnumerosta *Tango d'amore*, mikä komeili sitten huhtikuussa 1963 myyntiraporttien kärkikymmenikössä myös tässä suomenkielisessä asussaan. Näin Scandia-musiikilla oli yhtäkkiä kolme keskenään kilpaillutta tangokuningasta!

Virta palasi vielä levytysstudioon edellä kerrotun punttisloman jälkeen, mutta hänen tarunsa alkoi olla syksyllä 1963 auttamattomasti lopussa. Häntä näet vaivasi yhä vain pahentunut sokeritauti ja lisäksi hän oli kaikista varoituksista huolimatta ryhtynyt jälleen ryyppäämään hillittömästi. Jaakko Salo yritti vielä pelastaa mitä pelastettavissa oli laulattamalla vanhalla suosikilla loppuvuodesta 1963 ja seuraavana keväänä tämän omasta pyynnöstä joukon hänen omia sävellyksiään. Nämäkin taltioinnit onnistuivat jälleen erinomaisesti, minkä vuoksi niistä kannattaa mainita tässä yhteydessä ainakin sellaiset kuin *Yö kerran unhoa annoit, Pu-*

natukkaiselle tytölleni ja Sä et kyyneltä nää. Kyseessä on kolme tänään historiallisiksi äänitteiksi luonnehdittavaa esitystä, jotka todistavat sen miten loistava laulaja Olavi Virta oli vielä aivan elämänsä ehtoolla.

Revitään rautalangasta

Scandian vaatimattomassa päämajassa Hietalahdenrannassa ei oltu johtajistonsa jazzmyönteisen harrastuspohjan vuoksi täysin mukana kelkassa heti siinä vaiheessa, kun nuorten suosima rock ja ns. rautalankamusiikki rantautuivat Suomeen 60-luvun alkuvuosina. Tästä kielii sekini, että rocklaulun SM-kisoissa hyvin menestyneellä **Keijo Aholalla** alias **Timo Jämsénillä** levytettiin lähinnä iskelmiä eikä hänen ominta ohjelmistoaan.

Marraskuussa 1962 yritettiin sitten jonkinlaista hämäystä nuoremman asiakaskunnan kiinnostuksen herättämiseksi julkaisemalla kotimaisten äänitteiden seassa **The Quivers**-nimisen tanskalaismuodostelman single *Django / Tyttö*, mutta sekään ei tuottanut toivottua tulosta. Yhtiön pahin kilpailija Musiikki-Fazer oli hankkinut itselleen tässä kisassa etulyöntiaseman taltioimalla tammikuussa 1963 **The Sounds**-nimisen nuorisoyhtyeen rautalankasovituksen vanhasta *Emma*-ralatuksesta.

Kyseinen esitys loikkasi jo seuraavassa kuussa suosikkilistoihin – noustakseen siellä pian ykköseksi ja tasoittaen siten tietä muille vastaavanlaisille yrityksille. Scandia-Musiikin vastaveto ilmiölle oli **The Strangers**, jonka tulkinta venäläisromanssista *Kolme kitaraa* ikuistettiin huhtikuussa -63 ja nähtiin listoilla saman vuoden heinäkuussa.

Vuoden 1963 viimeisiä villityksiä Suomen äänilevymarkkinoilla olivat suosikkilistaston kärkeen rynninyt brittiyhtye **The Beatles** ja Erik Lindströmin syksymällä muotiin nostattama letkajenkka. Scandia-Musiikki oli jäänyt paitsi molemmista, mutta oli keksinyt lohdukseen uuden nuorisoidolin. Hän oli The Sounds -yhtyeessä rumpalina toiminut kauniskasvoinen juutalaispoika **Eljon Liebkind**, taitelijanimeltään **Johnny**.

Nuorukainen osoittautui Jaakko Salon opastuksella myös varteenotettavaksi laulajaksi, ja niinpä hän sai lokakuussa levytettäväkseen brittiläisen **Cliff Richardin** esittämänä loppukesästä 1963 maamme listoille nousseen hitin *Lucky Lips*, ”Saukki” Puhtilan mainiona sanoituksena *Hymyhuulet*. Esitys ei yltänyt siihen panostetuista odotuksista huolimatta missään vaiheessa aivan suosikkilistaston Top 10:een, mutta siitä kehittyi silti lajissaan oikea kestoohjodyke.

Iskelmämarkkinat olivat Beatles-kvartetin ansiosta Suomessakin melkoisessa myllerryksessä, jos kohta myös perinteisempi musiikkiviihde piti täällä pintansa. Siitä kelpaa todisteeksi se yleisösuosio, josta pääsivät osallisiksi Eino Grönin joulukuussa 1963 ikuistamat tangot *The Walls Have Ears* eli *Seinillä on korvat* ja *Vaarallista onnea* sekä Reijo Taipaleen seuraavan vuoden tammikuussa purkittama Unto Monosen ikivihreä *Tähdet meren yllä*. Tänään arvioituna näitäkin esityksiä

voi luonnehtia lajinsa varsinaisiksi klassikoiksi, mistä voidaan kiittää paljolti Jaako Salon hienoja sovituksia.

Olavi Virran viimeinen äänite Nor-Disc-merkille oli tammikuussa 1964 Salon sovituksina ja johdolla taltioitu valssikaksikko *Aamu Airstolla / Tähti ja meripoika*. Kronologisesti viimeinen kyseisellä merkillä julkaistu single oli kuitenkin hieman toista kuukautta Virran finaalin jälkeen äänitetty Pirkko Mannolan esitys *Nasta mesta*, mikä päätti myös ex-missin uran iskelmälaulajana. Sitä vastoin veteraani Virta ehti tehdä vielä pari levytystä, ennen kuin sairastui lopullisesti alkoholismiin.

Scandia-dynastian nokkamiehet Harry Orvoma ja Paavo Einiö eivät olleet unohtaneet tyystin vanhaa rakkauttaan jazzia, vaikka heidän yhtiönsä tuotanto oli kaupallistunut huomattavasti sitten alkuaikojen. Tästä kielivät samana päivänä Taipaleen tangotaltioinnin kanssa ikuistetut rumpali **Christian Schwindtin** kvintetin esitykset *Nepa* ja *Karibaldi* sekä hieman myöhemmin taltioidut saksofonisti **Esa Pethmanin** kvartetin *Paimenlaulu* ja pianisti **Pentti Hietasen** *Sexus*.

Näiden vähemmän kaupallisten levyjulkaisujen väliin mahtui Johnnyn ensimmäinen varsinainen rockäänite, Pethmanin säestyksellä ikuistettu *Long Tall Sally* eli Tuomisaaren sanoittamana *Rehtorin luiseva Salli*, lajinsa klassikko sekin. Maaliskuussa 1964 Scandia työntyi sitten oikein tosissaan nuorisomusiikin pariin levyttämällä helsinkiläisen **Danny & The Islanders** -muodostelman englanninkielisen esityksen *East Virginia*. Tallenne nousi kesäkuussa suosikkilistastoihin, vetäen perässään yleisön painostuksesta myös laulajaksi heittäytyneen **Antti ”Andy” Einiön** saman yhtyeen avustamana tarjoileman kappaleen *Farmer John*.

Johnny Liebkindin johtama The Sounds levytti samoihin aikoihin Scandialle salanimen **The Hounds** suojassa ”Saukki” Puhtilan sanoittamat Beatles-hitit *Hän sinun on* ja *Kun hänet nähdä sain*. Tapahtuma sai jälleen Toivo Kärjen mahahapot pintaan, sillä Musiiki-Fazerilla oli yhä voimassa oleva sopimus kyseisen yhtyeen kanssa. Fazerilaisten paheksumisesta ja uhkailusta huolimatta tapaus ei aiheuttanut kuitenkaan pitemmälle vietyä välienselvittelyä, mikä voidaan lukea vastapuolen onneksi.

Suunnanmuutos julkaisupolitiikassa

Scandia-Musiikin julkaisupolitiikassa oli tapahtunut tässä vaiheessa selkeä muutos kohti entistä nuorempaa ostajakuntaa. Sen seurauksena yhtiön entiset tähtisolistit Vieno Kekkonen, Laila Kinnunen, Brita Koivunen ja Annikki Tähti olivat saaneet luovuttaa paikkansa levytystudion varauskirjassa Antti ”Andy” Einiön, Dannyn, Johnnyn ja Ann Christinen kaltaisille uusille yrittäjille. Viimemainitun kohdalla tehtiin kylläkin se virhe, että häntä ryhdyttiin laulattamaan sittemmin englannin kielellä The Soundsin toisena solistina.

Kaupallisesti epäonnistunut sekoilu englanninkielisten levytysten parissa jatkui yhtiössä vielä syksymmällä, kun nuorempi Einiö karjaisi The Islandersin avus-

tamana esityksensä *Thunderbird Stomp* ja Danny heti perään oman näkemyksensä evergreenistä *Jambalaya*. Mahtuipa joukkoon sentään yksi uusi lupaava solistilöytökin: kisällinäytteenään iskelmäklassikot *Kohtaus asemalla* ja *Yö saaristossa* Jaakko Salon sovituksina ikuistanut **Eija Merilä**.

Varsin erikoinen uhkayritys oli Vieno Kekkosen, Laila Kinnusen, Brita Kouvusen, Eino Grönin ja Kai Lindin muodostama lauluyhtye **Matit ja Maijat**, jonka ainoaksi levytykseksi jäi syyskuussa 1964 äänitetty single *Julianne / Hippojen jälkeen*. Marraskuussa samana vuonna – siis verrattain myöhään kilpailijoihinsa nähden – Scandia-musiikki julkaisi ensimmäisen täysikokoisen 30 cm:n LP-levynsä. Sen sisältö koostui vanhoista äänitteistä eli Antti ”Andy” Einion, Johnnyn ja The Soundsin sekä Dannyn ja The Islandersin aiemmin singleinä julkaistuista esityksistä.

Danny vuonna 1969. Kuva: Jorma Blomqvist / Otavamedia, JOKA Journalistinen kuva-arkisto, Museovirasto.

Marraskuussa 1964 suoritti läpimurtonsa myös nuori **Kari Kuuva** parodiallaan *Tango Pelargonia*, jota hän oli tarjonnut ensin Musiikki-Fazerille. Toivo Kärki oli kuitenkin suorastaan vihastunut ja ärähtänyt: ”Ei ikinä. Suomen kansan makua ei saa pilkata. Piste!” Scandiassa vastaanotto oli ollut päinvastainen Jaakko Salon todettua, että ”tämä on posketon juttu. Tämä tehdään levylle!” (#9.)

Toinen saman ajankohdan löytö olin manageri **Leo Heinosen** ja Antti Einiön kautta talon taiteilijakaartiin pestattu brittiyhtye **The Renegades**, jonka jyräävä esitys *Cadillac* nosti sen täällä suorastaan sensaatiomaiseen suosioon. Molemmat edellä mainitut levytykset nousivat listoille seuraavan vuoden eli 1965 alussa, taaten kummallekin tulokkaalle pysyvemmän aseman iskelmänäyttämöllämme.

Samoihin aikoihin Olavi Virta vieraili viimeisen kerran Scandian studiossa ikuistamassa **Reino Markkulan** *Muistojeni tangon* ja saksalaisen *Mustalaistangon*, yhtiön toiseksi hovisovittajaksi pestatun nuoren **Esko Linnavallin** vastatessa jo auttamattomasti elonsa ehtoossa olleen laulajalegendan säestyksestä. Session lopputulos oli solistin huonon kunnan vuoksi niin heikko, että äänitettä ei kehdattu ottaa mukaan Virran myöhempisiin muistokokoelmiin.

Jaakko Salo ja hänen manttelinperijänsä Linnavalli yrittivät saada joulukuussa 1964 irti jotakin silloisesta letkajenkkaahuumasta tekaisemalla kaikessa kiireessä pari alan singlelevytystä, mutta ostajakunta sivuutti ne kuitenkin suuremmitta huomiotta. Ennen vuoden päättymistä myös ”Molli-Jorin” nuorempi veli **Eugen Malmstén** tallensi ainoalle Scandia-merkillä julkaistulle singlelleen omat sävellyksensä *Sä muistatko metsätien* ja *Kun sun mä näin*.

Vuosi 1965 alkoi Scandia-musiikin osalta muuten varsin valoisissa merkeissä, sillä Kuuvan *Tango Pelargonia* pysytteli sitkeästi myyntiraporttien kärjessä aina kesään asti, jolloin sen tilalle listoilla nousi saman tekijän toinen täysosuma *Pikku Nina*. Myös brittikvartetti The Renegades oli edelleen kovaa valuuttaa, ja varttuneemman yleisön mieleen näyttivät olevan edellissyksynä tallennetut tangolevytykset Eino Grönin *Mustalaisprimas* ja Reijo Taipaleen *Kangastus*.

Teijo Joutsela ja Humppa-Veikot pilailivat tammikuussa 1965 nuorison kustannuksella levyttämällä oman humoristisen näkemyksensä Beatles-hiteistä *All My Loving* eli *Kaikki rakkauteni* ja *Hän sinun on*. Sen jälkeen Scandia-Musiikin tuotannossa seurasi taas joukko enemmän tai vähemmän epäonnistuneita kokeiluja, kuten **The Victors** ja **The Needles** -nimisten yhtyeiden singlet sekä Kai Lindin taltiointi euroviisukandidaatista *Mon amie, mon amour* ja Eija Merilän näkemys Kari Kuuvan sävelmästä *Nuoruuden leikit*.

Kaikenlaisia kokeiluja

Edellä mainittuja äänitteitä huomattavasti merkittävämpiä olivat Jaakko Salon sovittamat uusintaversiot Georg Malmsténin vanhoista evergreeneistä *Leila* ja *Kalasaaren kaunis Anni* Esko Linnavallin johdolla – vakiinnuttaen oppipojan mestarinsa manttelinperijänä. Menestystarinaa jatkoivat Linnavallin sovittama Dan-

nyn esitys *Kauan* brittiläisen **Petula Clarkin** hitistä *Downtown* ja Reijo Taipaleen tangotulkinta *Monika, Monika, Monika*, jotka nähtiin listoilla samanaikaisesti kesäkuussa 1965. Tilastojen valossa Scandiaalla menikin kyseisenä kesänä varsin mukavasti, sillä yhtiöllä oli Top 10:ssä parhaimmillaan jopa neljä eri singleä.

Toisaalta yhtiön tuotantopuolella ahnehdittiin tuossa vaiheessa ehkä liikaa-kin, sillä uusia levyjä työnnettiin markkinoille tiheään tahtiin ilman selkeämpää pitemmän tähtäyksen strategiaa. Yhtä lailla johdon epätoivoa kuin asianomaisen taitelijan monipuolisuutta ja rutiinia heijasti idea laulattaa Laila Kinnusella maaliskuussa 1965 sellaiset hänen imagoonsa vähemmän hyvin istuneet sävelmät kuin *Vesivehmaan jenkka* ja *Katariinan kamarissa*. Näin syntyi joka tapauksessa pari sittemmin historiallisesti varsin arvokkaaksi havaittua tallennetta.

Myös Four Cats -lauluyhtyeen taltiointi Kari Tuomisaaren balladista *Mulla on muistoja liikaa* osoittautui pitemmän päälle onnistuneeksi uhkapeliksi. Sitä vastoin Harry Orvomaan masinoima hanke teettää pari singleä Helsingissä vierailleen **Jossy & His Band** -nimisen israelilaisyhtyeen kanssa oli jo ennakkoon tuomittu yritys, mutta ilmeisesti tähän tekoon olivat kannustimena muut kuin kaupalliset seikat. Sama teoria pätee siihen, että Reijo Taipale joutui hieman myöhemmin levyttämään samoista juutalaissävelmistä yhden suomeksi Kari Tuomisaaren tekstittämänä otsikolla *Jordanin ruusu*.

Johnnyn ja The Soundsin saman vuoden tammikuussa taltioima popballadi-esitys *Rakastun sinuun liian helposti* nousi listoille kesän kynnyksellä 1965, jolloin Scandia-Musiikki julkaisi helpon rahan toivossa myös neljä Olavi Virran vanhaa tangotaltiointia uusintoina Levytukun Triola-ohjelmistosta vuosilta 1956–57: *Assuncion* ja *Romanesca* sekä *Öiset kitarat* ja *Hurmio*. Yksi samaisen kesän suurhiteistä oli ruotsalaisen **Lenne and The Lee Kings** -viisikon englanninkielinen esitys *Stop The Music*, jonka Eino Grön oli levyttänyt suomeksi jo vuotta aikaisemmin otsikolla *Soitto seis*.

Heinäkuussa 1965 nähtiin kaupoissa Scandia-Musiikin ensimmäinen sellainen 30 cm:n LP-levy, jonka koko ohjelmisto oli äänitetty julkaistavaksi nimenomaan tässä muodossa. Kyseessä oli puoliksi Esko Linnavallin ja puoliksi Jaakko Salon keväämmällä työstämä Eino Grönin nimikkokokoelma, jonka tangovoittoisesta sisällöstä osa markkinoitiin erikseen myös singlemuodossa. Muuten yhtiö jatkoi vanhaan tapaan kokoamalla LP-julkaisunsa edelleen singlemateriaalista.

Nuorison kestopuosikiksi noussut Danny levytti elokuussa käännöskappaleen *Piilopaikka*, joka nähtiin listoilla loppuvuodesta. Näistä yksittäisistä menestyksistä huolimatta Scandia-Musiikki tuntui kuitenkin olevan edelleen pulassa nimenomaan naissolisteilleen sopivan, myyntivarman ohjelmiston suhteen. Sen vuoksi Salo laulatti Orvomaan käskyttämänä Laila Kinnusella jälleen pari sellaista tässä yhteydessä varsin epätoivoista perinneiskelmää kuin *Pieni sydän* ja *Rantamökissä*, joiden todellinen arvo on havaittu vasta myöhemmin.

Uusi kevyen musiikin suuntaus nimeltä folk teki tuloaan myös Suomeen, mutta Scandia näytti tulevan taas hieman jälkijunassa sen kaupallisessa hyödyntämisessä. Virhe pyrittiin korjaamaan aivan vuoden 1965 lopussa julkaisemalla

Pirkan Neidot -nimisen lauluhytteen tulkinta kansanlaulusta *Isolintu merikotka* sekä oopperalaulajattarena tunnetun **Anna Mutasen** esitykset *Karjalan kunnailla / Laps olen Karjalan ja Tuku tuku lampaitani / Kuuleppas sinä kullannuppu*.

Vaan eipä näitäkään äänitteitä nähty koskaan Suomen Top 10:ssä, vaikka Aili Runnen säveltämä ja sanoittama nostalginen *Laps olen Karjalan* osoittautui pian ikivihreäksi iltamalauluksi etenkin evakkojen keskuudessa. Edellisiä myyntimielessä huomattavasti onnistuneempi oivallus oli amerikkalaislähtöinen protestilaulu *The Universal Soldier*, jonka taiteilijanimen **Hector** itselleen ottanut **Heikki Harma** levytti aivan vuoden lopussa omana käännökseenään Esko Linnavallin johdolla otsikolla *Palkkasoturi*.

Erik Lindströmin ”tallista” napattu trubaduuri Juha Vainio ikuisti marraskuussa 1965 levyille kaksi käännöstään hollantilaisruotsalaisen trubaduurin **Cornelis Vreeswijk**in ohjelmistosta: *Regina Rento* ja *Pummi*. Ensin mainittu laulelma herätti tekstinsä vuoksi äänekästä närää kansallisten moraalinvartijoiden keskuudessa, mutta se osoittautui seuraavan vuoden puolella myyntimenestykseksi. Täysosuma omassa kategoriassaan oli myös radiossa paljon kuultu **Four Cats**in amerikkalaislähtöinen *Suurten uutisten päivä*, sekin Vainion tekstittämänä.

Listamenestyksiä

Uusi vuosi 1966 alkoi Scandia-musiikin osalta paljolti entisin eväin, ilman listahittä. Tosin sellainen oli tulossa, kun Ann Christine levytti tammikuun puolivälissä Ossi Runnen euroviisun *Playboy*. Esitys nähtiin näet jo helmikuussa suosikkitalaston kärkikymmenikössä, b-puolenaan Dannyn karsinnoissa heikommin menestynyt kilpailukappale *Pieni sana*.

Yhtiön kestopäivä Laila Kinnunen oli ikuistanut samana päivänä oman karsintanumeronsa euroviisuista, **Börje Sundgrenin** tunnelmallisen hitaan valssin *Muistojen Bulevardi*, joka oli jäänyt kansallisessa finaalissa kolmanneksi, mutta se patinoitui sittemmin ikivihannaksi iskelmäksi. Levysolistiemme ehdottoman primadonnan uuden tulemisen varmisti jo edellisvuoden puolella tallennetun kahden sekä taitoa että rutiinia vaatineen ruotsalaissävelmän *Kun ja En vastaa jos nyt soitat oiva tulkinta*.

Harry Orvomaa ja kumppanit olivat keksineet hämätä ostajakuntaa maaliskuussa 1966 koostamalla jo valmiina olleista äänitteistä sisällöltään epäyhtenäisen ”live-LP:n” *Folkkis*, jossa olivat mukana muun muassa Hector, Kari Kuuva ja Juha Vainio. Hämäys tapahtui ympäripyöreällä esitysten lomaan tehostenauhalla taputuksia, puhetta ja muuta hälyä, mutta eipä se tainnut mennä läpi ainakaan valvutuneempien kuulijoiden korvissa.

Toukokuussa 1966 Scandian joukolla oli taas aihetta maireaan hymyyn, kun suosikkitalastoon nousi peräkanaa kolme uutta singleä: Dannyn tuplahitti *Vähän ennen kyyneleitä / Salattu suru*, Eino Grönin tangoäänite *Sä kuulut päivään jokaiseen* ja Johnnyn railakas *Hyvin menee kuitenkin*. Kesäkuussa voittokulkua täyden-

sivät **Simo Salmisen** parodinen *Rotestilaulu* ja kitaristi **Heikki Laurilan** pienen tyttären **Mari Laurilan** herkkä liikennevalistusviisu *Aja hiljaa isi*. Näiden täy-sosumien ansiosta tuolloisen Top 10-paraatin seitsemästä kotimaisesta äänitteestä peräti viisi oli Scandian tuotantoa! Heinäkuussa 1966 listoilla nähtiin Scandian tuotannosta myös Kari Kuuvan esitys *Lärvätsalo go-go* ja Dannyn LP *Se voi olla toisinkin päin*.

Scandia-Musiikki 1967–1982

Teksti: Juha Henriksson

Nuorisomusiikkia

Suomalaista äänilevytuotantoa tutkineen **Jari Muikun** mukaan Scandia oli listamenestyksen perusteella Suomen menestynein levy-yhtiö vuosina 1965–1970 (#11). Scandia sai tänä aikana yhteensä 312 mainintaa single- ja 56 LP-levylistoilla. Vuosikymmenen lopussa Scandia laajentui ostamalla Levytukun kustannuskatalogin sekä Finndiscin koko tuotannon. Scandia myös tiivistä yhteyksiään Ruotsiin, minkä seurauksena se otti käyttöön **Sonet**-levymerkin vuonna 1968.

Dannyn, Islandersin ja Renegadesin myötä nuorisomusiikista oli tullut Scandian ohjelmiston kolmas tärkeä lenkki kansainvälisen iskelmän ja perinteisen kotimaisen tanssimusiikin rinnalla. Vuonna 1967 yhtiön nuorten solistien kaartiin liittyi **Kirka (Kirill Babitzin)**. Monien muiden Scandian 1960-luvun käännöskappaleiden tapaan Kirkan läpimurtolevytytys *Hetki lyö* on tarkemmin soitettu ja musiikillisesti monipuolisempi kuin ulkomainen alkuperäislevytytys, **The McCoys** -yhtyeen *Beat The Clock*. Seuraavana vuonna tehtiin Kirkan toinen menestyslevy *Leijat*, jonka ammattitaitoisessa äänityksessä käytettiin muun muassa tuulikonetta.

Scandian panostukset studiotekniikkaan ja -osaamiseen lisäsivät sen vetovoimaa uuden artistipolven keskuudessa. Yhtiön sovittajat Jaakko Salo ja Esko Linnavalli sekä äänittäjä Jouko Ahera pystyivät jäljittelemään uskottavasti kansainvälisten menestyslevyjen äänimaisemaa, mikä ei Salon mukaan jäänyt alan nuorilta harrastajilta huomaamatta (#9).

Scandia oli uranuurtaja kotimaisten teema-LP-levyjen tuottajana, joissa pyrittiin rakentamaan ohjelmallinen kokonaisuus. Näistä yksi ensimmäisiä oli vuonna 1967 julkaistu **Lasse Märtenonin** gospel-henkinen *Voisiko sen sanoa toisinkin*, joka oli Jari Muikun mukaan urauurtava levy hengellisen musiikin parissa yleisemminkin (#11). Vuonna 1969 ilmestyi **Tampereen Pop-teatterin** *Hair*-produktion levytys. Suomen ensimmäisenä livealbumina on pidetty Kirkan LP-levyä *Kirka keikalla*, vaikka se äänitettiinkin Scandian studiolla Kulttuuritalolla, yleisönään Kirkan fan clubin jäseniä.

Uusia artisteja

Monipuolinen ja lahjakas **Carola Standertskjöld** vaihtoi uransa aikana levy-yhtiötä useaan otteeseen, sillä hän oli tyytymätönä siihen materiaaliin, jota hän kulloinkin sai laulettavakseen. Myös yhteistyö Scandian kanssa jäi melko lyhytaikaiseksi, sillä vuonna 1967 Scandiaan siirtynyt Carola jätti yhtiön vain paria vuotta myöhemmin. Jaakko Salo sovitti kielitaitoiselle Carolalle esimerkiksi romanisävelmiä ja juutalaista alkuperää olevia lauluja kuten *Nuori tumma* sekä *Jerusalem*, joka pysyi myyntilistoilla peräti neljän kuukauden ajan (#9).

Tapani Kansa aloitti levytysuransa Scandialla vuonna 1967, mutta varsinainen läpimurto tapahtui vasta vuotta myöhemmin Esko Linnavallin sovittamalla **Tom Jones** -käännöskappaleella *Delilah*. Sen toiselle puolelle äänitettiin italoiskelmä *Päättyneet on päivät* Jaakko Salon sovituksena. Salon mukaan samalla löytyi Kansan musiikillinen linja: ”dramaattista, laulutaitoa vaativaa suuriskelmää yhdellä puolella, kepeää irrottelua kääntöpuolelta” (#9). *Delilahia* seurasi viisi muuta Kansan levyttämää suurhittiä vielä saman vuoden aikana.

Muutakin kuin valtavirtaa

Kansainvälisen iskelmän, nuorisomusiikin ja perinteisen tanssimusiikin rinnalla Scandia tuotti entiseen tapaan myös muun muassa lastenmusiikkia. Mari Laurilan paljon radiossa soinut *Aja hiljaa, isi* sai jatkoa vuonna 1970, jolloin Laurilan levyttämä *Peppi Pitkätossu* menestyi mainiosti hittilistoilla. Oman lukunsa Scandian historiassa muodostivat Scandian poliittisten laulujen historiaa esittelevät LP-kokoelmat *Työväen lauluja* ja *Talonpoikaisarmeijan lauluja*, joista muodostui suuria myyntimenestyksiä.

Scandia tuotti myös useita huumorilevyjä, joista vastasivat esimerkiksi **Jukka Virtanen** ja **Vesa-Matti Loiri** sekä varsinkin Simo Salminen. Vuonna 1966 levytetty *Rotestilaulu* sai jatkoa, kun Salminen tulkitisi yhdessä Speden kanssa Juha Vainion suomentaman Lennon–McCartney -sävelmän *Keltainen jäänsärkijä*, joka nousi kolmen myydyimmän joukkoon. Jaakko Salon ja Jukka Virtasen kynästä syntyivät lisäksi muun muassa *Pornolaulu*, *Minä olen paakari* ja *Politiikkalaulu*. Näistä *Pornolaulu* ylsi peräti listaykköseksi.

Scandian tuottama romanimusiikki menestyi hyvin Suomen levymarkkinoilla 1970-luvun alkupuolella. Esimerkiksi **Hortto Kaalo** -yhtyeen vuonna 1971 ilmestynyttä esikoisalbumia myytiin peräti 29 000 kappaletta, ja yhtyeen seuraavakin LP-levy, *Hai Hortto Kaalot* (1972), ylitti kultalevyyn vaadittavan 25 000 kappaleen myyntirajan. Romanilaulaja **Taisto Alhgrenin** levyttämä *Pettäjän tie* pääsi korkeimmillaan myyntilistan sijalle 9, mutta single soi sen sijaan ahkerasti radiossa ja levyautomaateissa.

Scandia teki 1960-luvun lopussa taloudellisessa mielessä lyhytnäköisen ratkaisun, kun se myi äänitetuotantonsa kasettimonistusoikeudet Fazerille. Jari Muikun

mukaan tämä johtui siitä, ettei Harry Orvomaa uskonut kasetin tulevaisuuteen ääniteformaattina (#11). Kauppa oli erittäin tuottoisa Fazerille, joka myi Scandian nimikkeitä C-kasetteina satojatuhansia kappaleita.

Osaksi Fazer-konsernia

Scandia siirtyi pahimman kilpailijansa Fazerin omistukseen vuonna 1972. Jari Muikku (#11) on arvioinut, että Scandian myyminen poikkesi muista 1960–1970-luvuilla tapahtuneista musiikkialan yrityskaupoista, sillä taustalla ei ollut niinkään yhtiön huono taloudellinen tilanne vaan lähinnä henkilökohtaiset syyt. Jaakko Salo onkin kertonut, että Paavo Einiö ja Harry Orvomaa olivat väsyneitä paitsi toisiinsa, myös päivittäiseen uurastamiseen pienessä levy-yhtiössä.

Paavo Einiö jäi kaupan jälkeen Fazerin palvelukseen aina vuoteen 1990 saakka. Hänen tehtäviinsä kuului muun muassa Scandian vanhan äänitetuotannon uudelleenjulkaisu ja iskelmä kustannus. Orvomaa puolestaan toimi Fazerin hallintoelimityksessä ja erityistehtävissä, kunnes hän jäi sairaseläkkeelle 1970-luvun lopulla. Levyjen tekemistä jatkettiin Fazer-konsernissa aluksi pitkälti Scandia-Musiikin entisten työntekijöiden ja artistikaartin voimin. Keskeisissä tehtävissä työskentelivät esimerkiksi sovittaja **Olli Heikkilä** sekä äänittäjä Jouko Ahera, jonka vastuulla oli Kulttuuritalon studio (#6).

Scandian myynti pahimmalle kilpailijalle Fazerille loukkasi syvästi Jaakko Saloa, joka päättikin siirtyä freelanceriksi. Einiö sai kuitenkin ylipuhuttua Salon pari vuotta myöhemmin Fazerin toisen tytäryhtiön, **Rolf Kronqvistiltä** ostetun Finndiscin tuotantopäälliköksi. Salon mukaan Finndiscissä vallitsi pitkälti ”vanha Scandian henki” (#9). Salo olikin tyytyväinen tähän siirtoon, sillä hän pystyi työskentelemään Finndiscissä varsin itsenäisesti, sillä edes Toivo Kärki ei juurikaan puuttanut hänen tekemiinsä.

Vaikka Scandia toimi nyt Fazer-konsernin sisällä, sillä oli kuitenkin omat myyntimiehet, varasto ja kuljetus. Yhtiö toimi Pitäjänmäellä osoitteessa Arinatie 8. Samassa kiinteistössä toimi myös **Finnvox**, joka vastasi silloin lähes kaikkien suomalaisten levyjen prässäamisestä.

Scandian tekemiä levyjä julkaistiin Scandia ja Sonet-merkeillä. Yhtiön artisteista myyntilistoilla menestyivät esimerkiksi Danny, Johnny, Kirka ja Tapani Kansa. Pekka Gronowin mukaan Scandian tehtävänä Fazer-konsernin sisällä oli vastata lähinnä keskittien ohjelmistosta (#6). Vuonna 1975 myös **Katri Helena** ryhtyi levyttämään Scandia-merkille.

Vasili ”Gugi” Kokljuschkin palkattiin vuonna 1978 Scandia-Musiikin toimitusjohtajaksi (#6). Hänen kaudellaan levytettiin esimerkiksi Hurriganesin albumit *Jailbird* ja *10/80* sekä Armin ja Dannyn duettoja. Scandian tarina itsenäisenä levy-yhtiönä päättyi vuonna 1982 sen yhdistyttyä Finnlevyn ja Finndiscin kanssa **FinnScandia Musiikki Oy**:ksi. Scandia-levymerkin toiminta jatkui aina vuoteen 1992 saakka. Nykyisin Scandian ohjelmisto kuuluu Warner Music Finlandille.

LÄHTEET

- (#1) Bagh, Peter von & Hakasalo, Ilpo 1986. *Iskelmän kultainen kirja*. Keuruu: Otava.
- (#2) Borg, Jaakko (toim.) 1977. *100-vuotias äänilevy*. Helsinki: Äänilevytuottajat ry.
- (#3) Einiö, Paavo 2006. *Jammaten!* Helsinki: LampLite Ltd.
- (#4) Elo, Aarre 1996. *Elon aika*. Porvoo & Helsinki & Juva: WSOY.
- (#5) Gronow, Pekka & Lindfors, Jukka & Nyman, Jake 2002. *Suomi soi 1. Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Tammi.
- (#6) Gronow, Pekka. ”Scandia-Musiikki”. http://www.suomalaisenmusiikinhistoria.fi/doc/scandia_musiikki.pdf.
- (#7) Haavisto, Jukka 1991: *Puuvillapelloilta kaskimaille*. Helsinki: Otava.
- (#8) Henriksson, Juha & Lindström, Erik 2006. *Svengaten, Erik! Erik Lindströmin elämä ja musiikki*. Helsinki: Tammi.
- (#9) Henriksson, Juha 2014. *Musiikki: Jaakko Salo*. Helsinki: Suomen Jazz & Pop Arkisto.
- (#10) Koski, Markku & Bagh, Peter von & Aarnio, Pekka 1977. *Olavi Virta, legenda jo eläessään*. Porvoo & Helsinki & Juva: WSOY.
- (#11) Muikku, Jari 2001. *Musiikkia kaikkiruokaisille. Suomalaisen populaarimusiikin äänitetuotanto 1945–1990*. Helsinki: Gaudeamus.
- (#12) Niiniluoto, Maarit 1982. *Toivo Kärki. Siks’ oon mä suruinen*. Helsinki: Tammi.
- (#13) Nyman, Jake; Gronow, Pekka & Lindfors, Jukka 2002. *Suomi soi 3. Äänialloilta parrasvaloihin*. Helsinki: Tammi.
- (#14) Nyman, Jake 2006. *Suomi soi 4. Suuri suomalainen listakirja*. Helsinki: Tammi.
- (#15) Poutiainen, Ari & Kukkonen, Risto (toim.) 2011. *Suklaasydän, tinakuoret – jazziskelmä Suomessa 1956-1963*. Helsinki: Suomen Jazz & Pop Arkisto.
- (#16) Strömmer, Rainer & Haapanen, Urpo 1992. *Suomalaisten äänilevyjen luettelo 1946-1961. 78 kierroksen levyt*. Helsinki: Suomen Äänitearkisto.
- (#17) Vikstedt, Johan 2007. Haastattelu 24.1.2007. Haast. Erkki Pälli.